

The Hebrew University of Jerusalem • Jewish Music Research Centre
The Israel Festival Jerusalem • "Kol Israel" — The Israel Broadcasting Authority

Gala Concert • Modern World Premiere

ORATORIO ESTER

The Salvation of Israel by Esther

Libretto by Rabbi Jacob Raphael Saraval

Music by Cristiano Giuseppe Lidarti

Tuesday, 30th of May 2000 at 20:30
Atzmaut-Mexico Hall, Mt Scopus

Wednesday, 31st of May 2000 at 20:30
Henry Crown Symphony Hall

With the participation of

Adi Even-Or, Soprano	Ester	Andreas Post, Tenor	Mordocai
Chen Reiss, Soprano	Donna Israelita	David Sebba, Baritone	Haman
Alexander Kaimbacher, Tenor	Ahasveros	Emanuel Halperin	<i>Announcer</i>

The Jerusalem Baroque Orchestra, David Shemer, Music Director
Collegium Tel Aviv, Avner Itai, Music Director
The Moran Choirs Chamber Group, Naomi Faran, Music Director

Conductor: Avner Itai

Sources brought to light, research and edition of the score: Israel Adler with the assistance of David Klein

Performance Material: Kurt Pages • Staging: Isaac Benabu

Sponsors: Constance and Harvey M. Krueger • Marion and Elie Wiesel

With the assistance of the Ministry of Science, Culture and Sport, Department of Culture and Art • Yad Hanadiv •
The Toni and Noah Greenberg Memorial Fund • The Chemjo Vinaver Memorial Fund •
The Committee of the 75th Jubilee Celebrations of the Hebrew University of Jerusalem •
The Jewish National and University Library • The Austrian Embassy, Cultural Services

PROGRAMME

[1] Overtura

Allegro con spirito — Andantino — Presto

[2-9] Atto Primo

[2-3] Scena I: Donna Israelita, Ester

[2] Donna Israelita: *Dômû lakhem gallim* (Rec.); *Mal'akhîm al tarpû lah* (Aria). [3] Ester: *Melekh kol melekh* (Rec.); *Lammah zeh libbî neh paz* (Aria)

[4-5] Scena II: Harbona, Haman e Officiali

[4] Harbona e Haman: *Tôv kî tatsîl* (Rec.); Haman: *Mishoresh 'ad 'anaf hatsmet* (Aria). [5] Coro: *Kidvar Haman nahûts*

[6-7] Scena III: Donna Israelita, Coro

[6] Donna Israelita: *Gilî tsiyyôn* (Rec.); *'Urû nevel* (Aria). [7] Coro: *Shîrû le'lohîm*

[8-9] Scena IV: Mordocai e Coro

[8] Mordocai: *'Al shever bat 'ammî* (Rec.); *Eshma' qôl hevel ûmtsûqah* (Rec.); *Yarden yarden la'at nirgan* (Aria). [9] Coro: *Bêt yisra'el sifdû*

INTERMISSION

[10-18] Atto Secondo

[10] Scena I: Coro: *Anshê resha' livlî hoq*

[11-13] Scena II: Ester e Mordocai

[11] Ester & Mordocai: *Lammah panékha niz'amûm* (Rec.). [12] Mordocai: *Livshî 'oz* (Aria). [13] Ester: *Lakhen essa' nafshî 'al kaf* (Rec.); *Hûsah na 'al yisra'el* (Aria).

[14-16] Scena III: Ahasveros e Ester

[14] Ahasveros & Ester: *Mî zeh yazîd* (Recit.); Ester &

Ahasveros: *Mim-mawet mí nafshî halats* (Duet).

[15] Ahasveros: *Malkah yafah* (Aria). [16] Ester: *Im tôv lam-melekh* (Rec.); Ester & Ahasveros: *Sham etten lakh et kol dôday* (Duet)

[17-18] Scena IV: Donna Israelita e il coro

[17] Donna Israelita: *Panaw yatshîlû* (Rec.); [18] Coro: *Mim-marôm hen lah shullah*

[19-28] Atto Terzo

[19-20] Scena I: Mordocai e Coro

[19] Mordocai: *El hak-kavôd* (Rec.). [20] Coro: *Hû' qam, hû' qam*

[21-27] Scena II: Ester, Ahasveros, Haman e Coro

[21] Ahasveros e Ester: *'Od Ester mah lakh lish'al* (Duet). [22] Ester & Ahasveros: *Hashev et hap-pitgam* (Rec.).

[23] Haman: *Hasdekh shiharti ham-malkah* (Aria).

[24] Ester: *Zed yahîr mim-menni heref* (Aria).

[25] Ahasveros: *Anshê sôdî tifsû Haman* (Rec.); *Hôn wa-'osher hû' yiqneh* (Aria). [26] Coro: *Kes ham-melekh hû' sa'ad*. [27] Haman: *Hûlî ge'ût shôlal 'arôm* (Aria)

[28] Scena III: Coro Finale: *Miy-yad hazaq padanû el*

Synopsis

Act One — Scenes I-IV (nos. 2-9)

Scene I opens in a peaceful, pastoral atmosphere, with Donna Israelita ("Israelite woman") praying that peace fill Esther's soul and guardian angels keep her (no. 2). Esther, already Queen, proclaims the praise of God, and disavows the desire for royal finery and other earthly splendors (no. 3).

Scene II: Harbona's laconic statement that it is far better to spare than to destroy, is firmly rejected by Haman, in a sinister pronouncement of his determination to destroy all Jews of the kingdom: "Smite every Hebrew... men and women, young and old" (no.4). A chorus of Persian officials joins in an enthusiastic outburst of support and eagerness to carry out Haman's decree (no. 5).

Scene III: The peaceful mood is restored, with Donna Israelita singing her trust that all will turn out well for the Jews (no. 6), followed by a chorus of praise and confidence in God (no. 7).

Scene IV: Mordecai trembling and furious, rages against the coming slaughter of his people at Haman's hand (no. 8). The chorus concludes Act I with a lament: "Ye House of Israel, mourn!" (no. 9).

Act Two — Scenes I-IV (nos. 10-18)

Scene I: The chorus sings of Justice that will not fail to avenge, and that the wicked will meet their doom (no. 10).

Scene II: opens with a dialogue between Mordecai and Esther: Esther finds her kinsman covered in ashes and in sack cloth, filled with affliction and anger. He reveals to her Haman's plot to exterminate the Jews and pleads that she appear before the King and beg his mercy for her people (nos. 11 - 12). Esther concedes to risk her life, imploring God to have mercy on Israel (no. 13).

Scene III: Esther faints while approaching the King — a motif found in paintings of all periods — then the loving couple sing a gracious duet (no. 14). The following aria is Ahasuerus' song of praise to Esther's beauty (no.15). Esther recovers and invites the King to her banquet, accompanied by Haman. This unfolds into a vivid amorous dialogue between King and Queen (no. 16).

Scene IV: concludes the second Act with Donna Israelita and the chorus delighting in the lovers' meeting in the Queen's chamber (nos. 17-18).

Act Three — Scenes I-III (nos. 19-28)

Scene I: Mordecai and the chorus invoke the "Almighty God of glory bright" to avenge Israel's foes (nos. 19-20).

In scene II, the drama heightens with the appearances of Esther, Ahasuerus, Haman and the chorus. Esther presents her petition to save her people, reminding Ahasuerus that it is Mordecai, who had revealed the plot against the King, that is now to fall victim to Haman's evil plot, together with all the Jews of Persia (nos. 21-22). Convinced, Ahasuerus swears that Haman will not be spared. Haman's appeal for mercy (no. 23) is rejected by Esther, who refuses to listen to his flattery (no. 24). The King orders his guards to seize Haman and hang him, bestowing honour upon Mordecai (no. 25). The chorus joins in a song of everlasting justice (no. 26). Haman is left to lament his bitter and well-deserved fate in an aria: "I've suddenly fallen from the heights....my glory gone; my hopes distressed..." (no. 27).

Scene III, consisting entirely of the Coro Finale, brings the work to its joyous conclusion. One after the other, all the soloists, joined by the chorus, sing a song of praise and thanksgiving (no. 28).

Cristiano Giuseppe Lidarti

Lidarti was born in Vienna of Italian descent in 1730 and was educated by the Jesuits, later studying philosophy and law at the University of Vienna. He learned to play the harp and the harpsichord as a child, but was self taught as a composer, although his uncle, Giuseppe Bonno, was *Kapellmeister* of the Imperial court. In order to correct a certain "dilettantism" he detected in his music, the uncle recommended to Lidarti a study of classical traditional music theorists. At the age of 21 or 22, Lidarti left for Italy, intending to study with Jomelli. As these plans did not materialize, Lidarti lived for a while in Venice and Florence, then worked as a music teacher in Cortona for five years, finally becoming a player in the chapel of the *Cavaliere di St. Stefano* in Pisa, a position he held for over twenty years. In the meanwhile, he was accepted to the prestigious *Accademia Filarmonica* of Bologna and

Modena. According to Lidarti's own testimony he abandoned in his maturity the "sublime and fugal style", which he practised in his youth, and adopted the simple and melodic "galant style" recently developed in Italy and characteristic of the early classical period. The exact date of Lidarti's death is unknown- his last extant composition is from 1793.

Lidarti was one of the two major 18th century composers who left their imprint on the musical repertory of the Portuguese Jewish community of Amsterdam (the other was the Jewish composer Abraham Caceres). His name first appears in the records of the Portuguese Jewish community of Amsterdam around 1770. Until *Ester* was discovered, Lidarti's known Hebrew pieces included the solo cantatas *Bo'i be-shalom* and *Kol ha-neshama*, the duo *Ha-mesiah illemim*, the choral pieces *Be-fi*

Yesharim and **Nora elohim** all preserved in manuscript at the community's **Ets Haim** Library. The community records also refer to some other Hebrew compositions by Lidarti commissioned for competitions for the office of hazzan. All these compositions are brief works lasting from two to six minutes each. None of these pieces were known to the authors of the biographical articles published in general reference works (from the 1810 *Dictionnaire historique des musiciens* by E.A. Choron and F. Fayolle onwards) and in other monographic studies devoted to this composer. There we find only a number of sonatas, duets and trios and string quartets, a collection of glees and canons, a mass and only one early vocal-dramatic piece. Lidarti dedicated himself mainly to instrumental music and - according to his "autobiography" - purposely avoided opera and other dramatic music in awareness of his own limitations.

There is no direct record, so far, of Lidarti's visit to Amsterdam. The fact that many of his works were published in London has led scholars to believe that he sojourned there sometime between 1768 and 1780. This would make a trip to Amsterdam quite plausible. Lidarti himself mentions neither trips to London nor to Amsterdam in his "autobiography". Neither does he mention a connection to the Portuguese Jews of Amsterdam or pieces composed for them. Speculations that he could have suppressed them intentionally, regarding them as inappropriate are certainly to be discarded: one should bear in mind that the "autobiography" is a very brief sketch (about 1300 words in all), hardly mentioning any of his works ("my compositions do not deserve to be singled out") and gives only few details of his musical activities.

The speculation that Lidarti's Hebrew Synagogal works are adaptations of his earlier music has also to be discarded because of the perfect fit of the Hebrew text to the music and the fact that no such pre-existing pieces by Lidarti are known. The possibility that Lidarti's connection to the Amsterdam Portuguese community originated in Italy, through the Sephardic "network", perhaps even through the author of the libretto, Rabbi Saraval himself, is also unlikely. In Saraval's account of his travels in Holland (*Viaggi in Olanda*) there is no mention of Lidarti.

The documentation of Lidarti's "Jewish connection" are still vague, but this does not detract from his continuing popularity among the Portuguese Jews of Amsterdam. Several synagogue prayer tunes used by the community well into the 20th-century are in fact segments of Lidarti's works, stripped of their polyphonic and instrumental "artistic" features and adopted by the community at large as "traditional" monophonic (one-voice) chants.

* Mainly based on documentation provided by Israel Adler

Ester — Oratorio (1774)*

Libretto: **Rabbi Jacob Raphael Saraval**

Music: **Cristiano Giuseppe Lidarti**

Lidarti's *Ester* was identified in 1998 at the Cambridge University Library, in a manuscript dated 1774, by Prof. Israel Adler of the Hebrew University of Jerusalem. Until then, there had been no record of such a piece. Only the libretto, titled (in Hebrew) *The Salvation of Israel by Esther* or (in Italian) *Ester in Oratorio o Sacra Dramma*, by Rabbi Jacob Raphael Saraval of Mantua and Venice, had been known from two manuscripts preserved at the *Ets Haim* Library of the Portuguese Jewish community of Amsterdam, probably in the hand of David Franco Mendes, the well known community historian and secretary, a prolific poet himself, who apparently commissioned the work. A title page of one of the libretti states that the oratorio, or "sacred drama" is to be performed "to music by Signor Handel". In fact, the libretto is a Hebrew adaptation of the English libretto used by Handel in his oratorio *Esther* (1718/1732) and attributed to Alexander Pope and/or John Arbuthnot, based on the French drama by Racine.

Rabbi Saraval (?1707–1782) was known for his musical inclinations. In a document from 1757, he appeals to the administrators of the Mantua ghetto a few days before Purim, requesting permission for his Yeshiva students to perform "a sort of opera" based on a Biblical story. Permission was granted, provided no Gentiles be allowed in the audience, save for the accompanist and the costume maker. Saraval's libretto is based on the text of the second version of Handel's oratorio (1732), with many omissions and some additions.

No knowledge has reached us of an 18th-century performance of Handel's *Esther* in Hebrew in Amsterdam or elsewhere. Neither is there documentary evidence of the oratorio's performance to Lidarti's music. Still, the musical-historical background and the important place occupied by Lidarti's compositions in the repertory of the Portuguese Jewish community of Amsterdam make such a performance very plausible.

Lidarti's *Ester* is divided into three acts, each comprising three or four scenes. It is scored for the soloist voices of *Ester*, *Donna Israelita* (an "Israelite woman" of her retinue), *Ahasuerus*, *Mordecai*, and *Haman* (with a very brief appearance — a 2 measure long recitative — of the figure of *Harbona*), a three-part choir, and an orchestra consisting of strings, flutes, oboes, horns, and basso continuo. It is likely that for religious reasons male sopranos performed the feminine roles. There is documentary evidence in the musical manuscripts of the community, that parts designated as soprano voices were performed by male-sopranos.

By the time Lidarti composed *Ester*, Haydn had already composed his middle symphonies, and Mozart had reached adulthood. Lidarti, however, continues the early-classical style of the 1720s–1750s, which he had adopted in Italy in his youth. The three-movement overture is reminiscent of Sammartini's symphonies and the opera overtures of Pergolesi, Jomelli and Galuppi, and the orchestra still includes basso continuo, a remnant of Baroque practices. Likewise, the arias and duets represent the early classical "galant" style in their homophonic texture and emphasis on a clearly dominant melody, cyclical and "closed:" phrase structure, simpler and slower harmonies, and expressive contrast between clearly separated sections.

Other pieces of Hebrew art music of the repertory of the Amsterdam Jewish Portuguese community rarely reach the duration of twelve minutes. Lidarti's *Ester*, in comparison, exceeds the duration of two hours. It is both the longest and most richly scored piece of Hebrew art music of the 17th and 18th centuries discovered so far.

* Based on documentation provided by Israel Adler

Music in the Portuguese Jewish Community of Amsterdam

Jewish composers, conductors and instrumentalists were a regular fixture of European musical life in the 19th century. Concerning the time before Emancipation, however, it was long believed that in the 17th-18th-century ghetto, Jews did not have the luxury of art music. Early 17th-century composer Salamone Rossi and the Jewish community of Mantua, where he worked, were assumed to be a singular exception. Of course, there had always been musical activity in Jewish communities, both sacred and secular. Such activity was guided by the rabbinical attitude, crystallized in the 10th-12th centuries, which relatively ignored matters of the musical "language" itself and was concerned rather with the uses of music. Apart from Biblical cantillation (*ta'amei ha'mikra*), which was regarded as fixed "by Moses on Mount Sinai", and hence required strict adherence, cantors and laymen alike were free to choose and use at pleasure from the surrounding musical cultures, provided they did so for the praise of God, not in the praise or love of persons. Such musical activity was commonly regarded as monophonic, i.e. one-voiced chanting, and orally transmitted from fathers to sons and from masters to their pupils. In comparison, art music in 17th-18th century Europe was increasingly regarded as polyphonic, including an instrumental "accompaniment", and fixed in written form (usually by the composer) which contained the "correct" version of each piece. Research in the last decades has revealed that besides the cantorial and "folk" traditions, there was considerable art-music activity among Jews in 17th-18th-century Europe, especially in Sephardic communities.

One of the most flourishing centers of European Jewry in the 17th-18th centuries – musically and otherwise – was the Portuguese Jewish community of Amsterdam. It was founded by *Marranos* (forced converts to Catholicism) who wished to return to overt Judaism. The first Marrano families settled in Amsterdam in the second half of the 16th century. At that time, Catholic Europe was swept by Counter-Reformation fundamentalism, as a result of which the Jews were more and more relegated into the ghetto. In contrast, the Netherlands were only recently liberated from Spanish rule to form the loose and quasi-republican "United Provinces", and populated by a mosaic of Calvinists, Lutherans, Anabaptists, Mennonites, and members of smaller Christian sects (also Catholics) who

received the Marrano refugees from Portugal as fellow victims of Catholic oppression. Amsterdam's emergence as an international business and trade center further enhanced the atmosphere of tolerance, moderation, and openness, in which the Jews enjoyed personal, economic, and political freedom in a degree unprecedented in Europe before Emancipation.

The first Portuguese-Jewish community was founded in Amsterdam in 1597, joined soon after by two others. The three "mother-communities" merged in 1639 to form the united Portuguese community *Talmud Torah*. During the 17th and 18th centuries Amsterdam also received an increasing influx of Ashkenazi Jews, who were ultimately to become majority, but the Portuguese community retained cultural and economic dominance at least until the end of the 18th century.

The newly-returned Jews plunged into intensive cultivation of Hebrew language and culture, which had been lost to them during several generations of complete assimilation. Schools (which Spinoza was to frequent) and Yeshivas taught Hebrew grammar and modern Hebrew poetry in addition to Scripture, Talmud, and rabbinical literature. Voluntary societies and confraternities devoted to Jewish study were formed, and the newly established Hebrew printing-presses of "Jerusalem of the North" (Amsterdam became a center of Hebrew typography) printed works by members of the community on an exceptionally broad range of subjects, including ethics, Hebrew poetry, linguistics and history, as well as the more conventional rabbinical and kabbalistic studies.

All this notwithstanding, the Portuguese Jews of Amsterdam saw no need to give up the cultural inheritance of their previous life as socially aspiring Christians in Portugal. Some knowledge of the art of music had (in Portugal) formed an essential qualification of a man of a certain class, and therefore many of the Marranos-turned-practicing Jews brought to Amsterdam substantial training in music. Intense musical activity, both sacred and profane, became an inseparable part of Jewish life in the community from its beginning. Even the rabbis were known for their musical accomplishment. For example, Isaac Uziel (died 1622), rabbi of the early community *Neveh Shalom*, is described as a "famous poet, versed in music and dextrous harp player". Abraham Pereira, mid-17th-century head of the *Talmud Or*

Yeshiva, is described as a "celebrated harpist and melodious singer". Other important figures in the community — scholars, writers and poets — are also noted for their musical virtues, usually as singers and/or players of the harp or the vihuela. The consecration of the Great Synagogue on *Shabbat Nahamu* of 1675 was celebrated in the presence of the mayor, aldermen and other non-Jewish dignitaries, to the sound of a choir and orchestra. The community feast, celebrated thereafter every *Shabbat Nahamu* involved specially composed polyphonic pieces performed in the synagogue by soloists, choir, and accompaniment (at least of basso continuo). *Simhat Torah*, too, developed into a local tradition of near-concerts at the synagogue, in which the "bridegroom of the Torah" and the "bridegroom of Genesis" were honoured with cantatas composed in their praise by members of the community. On *Simhat Torah* of 1738, for example, the premiere performance of *le'el elim* took place, to an original text by Rabbi Moshe Haim Luzzato and music by Abraham Caceres, the local Jewish composer of the community, who accompanied on the harpsichord. Particularly popular "numbers" from the new pieces were eventually stripped off their polyphonic and instrumental artistic elements, and became one-voiced "folk" chants, sung by the community at large well into the twentieth century.

Hebrew Art music was a regular part of Jewish life outside the synagogue as well. Family rejoicings — weddings and circumcisions — and the feasts of the various confraternities were celebrated with especially created Hebrew hymns and musical-dramatic pieces. Musical enthusiasm and involvement reached their peak in the competitions to elect a new hazzan for the Great Synagogue, which took place whenever the position became vacant. Every Shabbat in the competition period, a different candidate would present himself in the synagogue to the judgement of the community. In between, partisans of the different candidates engaged in a propaganda war with a passion that eventually gripped the entire community. The contestants performances drew an audience from outside the community as well. The community register tells of the winner of the 1772 competition, that upon leaving the synagogue after his performance "he was escorted to his house by many people and children, both Portuguese and Germans (Ashkenazi), holding hands, forming corteges...with acclamations and cheers". After he was announced winner, cantor David ben Immanuel da Silva was honoured with a victory procession with "flaming torches and an innumer-

able crowd, to the sound of trumpets, with rejoicing never yet seen", whereas to the ceremony of his installation in office "he was accompanied to the Synagogue by an innumerable multitude both of our nation and of Germans, preceded by two trumpeters, two horns, two oboes. The great doors of the Synagogue were opened, and it was invaded by the Germans who knocked down the guards ... sang their own airs, various psalms and *pizmonim*..." None of this prevented the ceremony from ending with "inexpressible joy".

Apart from its Hebrew text and the religious context and content, such music was not very different from the art music of the non-Jewish environment, in which the Portuguese Jews participated in growing measure. While in the early days of the community, its music may still have exhibited traces of the Iberian Renaissance, the pieces composed and performed in Amsterdam later in the 18th century manifest the musical styles of the new environment, the late Baroque and the early classical styles.

The Portuguese Jews became important patrons of music. The sumptuous *salons* of the rich Jewish-Portuguese families hosted concerts of operas and cantatas, whose reputation spread far and wide and in which the most celebrated artists of the day performed before an audience which included local nobility and other non-Jewish dignitaries as well as important foreign guests. Some Jewish households regularly employed musicians in their service. Leopold Mozart, who visited Amsterdam with his son in 1766, mentions in his journal four rich music-loving Portuguese Jews, perhaps in connection with a possible appearance of the young Wolfgang at their homes. Around 1750, several important Jewish families founded a "Spanish theatre" in which French operas were presented. Performances were private, and men performed the feminine roles due to the rabbinical prohibition on female singing. Soon the Spanish theatre was overshadowed by another Jewish opera house, called *Amusement et Culture* (or *Industrie et Recreation*) and founded in 1784 by an Ashkenazi Jew and singer named Jacob Dessauer. The entire company — singers, actors, and 23 members of the orchestra — were Jews of Amsterdam. The repertoire included Italian and German operas, with special emphasis on Mozart, and the company remained active until 1838.

Elisheva Rigbi*

* Based on Israel Adler, *Musical Life and Traditions of the Portuguese Jewish Community of Amsterdam in the XVIIIth Century*. Jerusalem, The Magnes Press, 1974 (Yuval Monograph Series I).

On the Discovery of the Manuscript

Whoever has experienced the scholar's delight in being associated with the rediscovery of an ancient document and in bringing its contents to life again, will understand why I insisted on having Richard Andrewes, excellent Music Librarian of Cambridge University, tell his part of the story which resulted in the resurrection after more than two hundred years of the sounds of the Oratorio Ester. It all started with Richard's alertness to one item out of several hundreds listed in a bookseller's catalogue, which at first sight looked rather trivial. It is such typical librarian's perspicacity, that is the making and the blessing of great scholarly institutions, among which the Cambridge University Library is one of the most outstanding. Music librarianship, in general, and Richard Andrewes in particular, deserve our gratitude for having thus served Jewish musicology.

Israel Adler

On the 7th November 1997 the Library received "List 320" from the second hand music-dealer "William Reeves, Bookseller". As with any catalogue of second-hand music or books one has to act quickly to be sure of getting anything you really want, but checking through a catalogue with several hundred items comprising a miscellany of every type of music and books, and then having to check each item against several different catalogues of the Library, is a slow process. So as usual it was a race against time to check a whole list of desiderata. However, amongst them was item no. 2430:

Lidarti (Christiano Giuseppe) Ester Oratorio, 1774, manuscript musical score for voices & instruments, oblong folio, old half calf, binding worn, music in very good condition, 160 leaves, inscription on titlepage: Brought from Italy by my late dear Father F H Bartheleman [sic] in 1777, A W Henslowe

My interest was sparked on several counts. In my work on musical manuscripts I had occasionally come across the name François Hyppolyte Barthélemon, as a composer, copyist and owner of manuscripts. He was a French violinist who had settled in London, and was obviously a collector too. Secondly, the "A W Henslowe" was really "C.M. Henslowe", i.e. his daughter Cecilia Barthélemon, who was a significant woman composer in her own right, and had published some excellent piano sonatas before her marriage. Thirdly it was an Italian oratorio, of which only a few are easily available in full score, mostly in the Garland series "Italian oratorio 1650-1800", which this manuscript nicely complemented.

Though this was a manuscript and did not need checking against our own catalogues, ordering was delayed until the whole list was ready. Fortunately it was still available later that day when our order was phoned

SPECIAL LIST 320

MUSIC & BOOKS ABOUT MUSIC

For sale by

2429	Librettos. Collection of approximately 70 19th century opera librettos.	26	43
2430	Lidarti (Christiano Giuseppe) Ester Oratorio, 1774, manuscript musical score for voices & instruments, oblong folio, old half calf, binding worn, music in very good condition, 160 leaves, inscription on titlepage: Brought from Italy by my late dear Father F H Bartheleman in 1777, A W Henslowe.	185	304
2431	Liszt, Missa Solemnis quam ad mandatum eminentissimi ac reverendissimi domini Joannis Scitovszky a		

through to Reeves. In due course the manuscript was received, and a temporary catalogue entry made on the evidence of the Reeves catalogue description and the manuscript's own title page. The manuscript itself passed to the Manuscript Department to be given a shelfmark.

Several months passed before it was returned to the Music Department for full cataloguing, which should have been a relatively simple process of amplifying the brief record already in the computer. However, while looking through the manuscript to give a fuller description of the vocal and instrumental forces I suddenly realised that the words were not Italian; nor were they French or Spanish or German. Indeed they did not look like any language I had ever seen. At this stage it was obvious that a little more research into the composer was needed. By searching the vast American online catalogues I soon discovered that Lidarti had written music to Hebrew texts, and that they had been published by Israel Adler in the "Early Hebrew art music". With this possibility in mind I asked colleagues working on the famous Cairo Genizah Fragments if they could identify whether the text of Esther was romanised Hebrew. The first opinion I had was that since the manuscript was obviously Italian, the text might be in Ladino, possibly stemming from the important Sephardic community in Livorno. In the various Jewish encyclopedias I even discovered there was a magnificent synagogue in Livorno, built in the early 18th-century, for which an oratorio such as this might have been written! This, however, proved less likely when closer examination of the text showed that it was proper Hebrew.

By now I had found Israel Adler's important study of "La pratique musicale savante dans quelques communautés juives en Europe aux XVIIe et XVIIIe siècles" (Paris, 1966), which actually contains most of the music in the "Early Hebrew art music" series. Eventually I came across the footnote about the existence in the Ets Haim library in Amsterdam of a manuscript translation into Hebrew of the libretto of the second version of Handel's oratorio "Esther" by the rabbi of Venice and Mantua, J.R. Saraval. I even had a reference to a published edition (in an article by M. Goral in the periodical *Tatzlil* of 1962), but it was not available in Cambridge. I suspected there might be a connection with my manuscript, but had not yet proved it.

It was at this stage of my researches, in June 1998, that I unexpectedly met Israel Adler in San Sebastian in

Northern Spain at the conference of the International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres. I was very happy to be able to tell him of our manuscript, knowing that of all people he would be the most excited by its discovery. I was not mistaken, and within a few weeks he visited Cambridge to see the manuscript for himself, and to start the work leading to the identification of its historical background and its presentation to a wider audience.

Richard Andrewes
Cambridge, March 2000

Adi Even-Or, Soprano

Adi Even-Or is a multi-faceted musician and artist. As a pianist, she graduated with distinction from the Rubin Academy of Music in Tel Aviv, where she studied with Michael Bogoslavsky. In voice she was trained by Dorit Atzmon.

Adi has appeared as soloist in both baroque and contemporary repertory, performing with the Haifa and Tel Aviv symphony orchestras, with the Kibbutz Chamber Orchestra, "Symphonette Raanana" and the Jerusalem Baroque Orchestra as well as with the Musica Nova Ensemble. In the "Musica Sacra" festivals of Nazareth and Haifa she has sung the title role in "Judith" by Alessandro Scarlatti. She has also participated in the "Off Music Consort" project, directed by Anthony Rooley, in cooperation with the Jerusalem Music Center.

Adi Even-Or is on the faculty of the Beit-Zvi School of Performing Arts.

Chen Reiss, Soprano

Chen Reiss was born in Israel and graduated with honours from the Thelma Yellin School of the Arts. She received her voice training with Prof. Robin Weisel-Capsouto and Prof. Tamar Rachum. She is now based in New York, where she studies with Prof. Richard Barrett at the Brooklyn Conservatory of Music.

In Israel she has sung and acted in the Habima National Theatre's production of Terence McNally's "Master-Class" as well as in the New Israeli Opera's production of "A Midsummer Night's Dream" by Benjamin Britten. During her military service Ms. Reiss was the lead singer with the Israel Defense Forces Orchestra (conducted by Yitzhak Graziani), with whom she appeared at the President's Home, at Binyanei Ha'ooma in Jerusalem and at the Tel Aviv Museum. She was granted an America-Israel Cultural Foundation scholarship and to further her studies abroad she received support from the Israel Vocal Arts Institute and the Ronen Israeli Foundation.

In 1998 and 1999 Chen participated in the Israeli Vocal Arts Institute Summer programs in Tel Aviv, where she performed the roles of Carolina in "Il Matrimonio Segreto" by Cimarosa, and Barbarina in "Le Nozze di

עדי אבן-אור, סופראן

עדי אבן-אור היא מוסיקאית ואמנית רבת-פנים: בוגרת מצטיינת של המחלקה לפסנתר באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בתל אביב, בכיתתו של מיכאל בוגסלבסקי, תלמידתה של דורית עצמון בזמרה וסולנית ברפרטואר בארוקי ובן זמננו גם יחד.

בתפקידי סולו הופיעה עם התזמורת הסימפונית חיפה, התזמורת הסימפונית תל אביב, "סימפונט רעננה", התזמורת הקאמרית הקיבוצית ותזמורת הבארוק ירושלים. השתתפה בפסטיבלים "מוסיקה סקרה" בנצרת וב"חג של החגים" בחיפה, שם שרה את התפקיד הראשי באורטוריה "יהודית" של אלסנדרו סקרלטי. השתתפה בביצועי מוסיקה בת זמננו עם אנסמבל "מוסיקה נובה". נטלה חלק בפרוייקטים של המרכז למוסיקה ירושלים וה"קונסורט אוף מיוזיק" בניהולו של אנתוני רולי.

עדי אבן-אור נמנית עם סגל המורים של בית צבי – בית הספר לאמנויות הבמה, שם היא מלמדת פיתוח קול.

חן רייס, סופראן

חן רייס היא לידת ישראל. בוגרת מצטיינת של בית הספר לאמנויות ע"ש תלמה ילין. למדה זמרה בארץ עם פרופ' רובין ויזל-קפסוטו ופרופ' תמר רחום וכיום היא לומדת אצל פרופ' ריצ'רד בארט בקונסרבטוריון ברוקלין בניו יורק.

בישראל השתתפה בזמרה

ובמשחק במחזה "מאסטר קלאס" של טרנס מקנאלי בתיאטרון הלאומי "הבימה" ובאופרה "חלום ליל קיץ" של בנג'מין בריטן, שהועלתה באופרה הישראלית החדשה. את שירותה בצה"ל עשתה כזמרת מובילה עם תזמורת צה"ל בניצוחו של יצחק גרציאני, בהופעות שהתקיימו – בין השאר – בבית הנשיא, בבנייני האומה בירושלים ובמחזיאון תל אביב. להמשך לימודיה זכתה חן רייס במלגות של קרן התרבות אמריקה ישראל, המכון לאמנות הזמרה וקרן רונן בישראל.

בשנים 1998-1999 השתתפה בקורס הקיץ של המכון לאמנויות הזמרה בישראל ושרה תפקידים באופרות "נישואי

Figaro" by Mozart. Her recent engagements include solo recitals in New York (including two broadcasts on WQXR), at the World Bank Mozart Festival and throughout the United States. She has performed in concerts accompanied by the US Military Academy Band and sung numerous Bach cantatas with the City Island Baroque Ensemble.

Alexander Kaimbacher, Tenor

Alexander Kaimbacher was born in 1969, in Villach, Austria. After graduating from school he began his voice studies with Kammersinger Hilde Rössel-Maidan at the Goetheanistischen Konservatorium in Vienna. There he studied also acting and Waldorf pedagogics. During that period he played title roles in Friedrich Schiller's "Don Carlos", Georg Büchner's "Leonce and Lena" and sang Tamino in Mozart's "Magic Flute". In 1996 he continued his studies with Nicolai Gedda and participated in master classes of Dietrich Fischer-Dieskau.

Since 1989 he has sung in many concerts in Austria, Germany, Italy and Switzerland. His repertoire includes Handel's Messiah, the St. John and St. Matthew Passions of Bach, Mozart's Requiem, Missa Solemnis by Beethoven, "Elijah" and "Lobgesang" by Mendelssohn, and Saint-Saens' "Oratorio de Noël". He has made several recordings in Austria and elsewhere, including "Elijah", Schubert's Mass in G and Beethoven's Mass in C.

In 1998 he began his opera career with the title role in Offenbach's "Orpheus in the Underworld" at the Stadttheater, Baden. Since 1999 he has been engaged with the Neue Oper Wien where he sang Rustichello in Tan Dun's "Marco Polo" and Thespis in Rameau's "Platée". This year he performed at the Wiener Kammeroper as Caramello in "Night in Venice" by Johann Strauss and the title role in Leonard Bernstein's "Candide". At the Carinthian Summer Festival he is scheduled to sing the main part in Benjamin Britten's "Albert Herring", as well as Mozart in Rimsky-Korsakov's opera "Mozart and Salieri".

This is Alexander Kaimbacher's first appearance in Israel.

סתר" (צימרחה) ו"נישואי פיגרו" (מוצרט). לאחרונה הופיעה בניו יורק ברסיטלים (בהם שני שידורים בתחנת WQXR), בפסטיבל מוצרט ברחבי המדינה, בקונצרטים עם תזמורת כלי נשיפה של האקדמיה הצבאית בארצות הברית ובביצועים של קנטטות מאת בך עם City Island Baroque Ensemble.

אלכסנדר קיימבאכר, טנור

אלכסנדר קיימבאכר נולד בשנת 1969 בוילאך, אוסטריה. בסיימו את בית הספר החל ללמוד זמרה עם הזמרת הנודעת הילדה רסל-מיידן בקונסרבטוריון ע"ש גיתה בווינה. שם למד גם משחק וחינוך בשיטת ולדורף. בתוך תקופת לימודיו שיחק בתפקידים ראשיים במחזות של שילר ("דון קרלוס"),

ביכנר (לאונס ולנה) ושר את טמינו ב"חליל הקסם" של מוצרט. בשנת 1996 השתלם אצל הטנור הנודע ניקולאי גדה והשתתף בכיתות אמן של דיטריך פישר-דיסקאו.

משנת 1989, אלכסנדר קיימבאכר שר בקונצרטים ברחבי אוסטריה, גרמניה, איטליה ושווייץ. ברפרטואר שלו: "משיח" (הנדל), יוהנס פסיון ומתיאוס פסיון (בך) רקוים (מוצרט), מיסה סולמניס (בטהובן), "אליהו" ו"שיר תהילה" (מנדלסון) ואורטורייית חג המולד (סן-סנס). הוא גם השתתף בהקלטות של האורטוריה "אליהו", המיסה בסול (שוברט) והמיסה בדו (בטהובן).

את הקריירה האופראית שלו החל בשנת 1998, בתפקיד מרכזי ב"אורפיאוס בשאול" (אופנבך) בתיאטרון העירוני של באדן. ב-1999 השתתף ב"מרקו פולר" של טן דאן ו"פלאטה" של ראמו. כיום הוא נמנה עם צוות האופרה הקאמרית הווינאית ושר ב"לילה בוונציה" מאת יוהן שטראוס ואת התפקיד הראשי ב"קנדיד" של לואיג'ו בריטני. בקיץ השנה ישתתף בביצועים אופראיים בפסטיבל "קיץ קארינתי" באוסטריה וישיר תפקיד ראשי ב"אלברט הרינג" של בריטן, ואת תפקיד מוצרט באופרה "מוצרט וסליירי" של רימסקי-קורסקוב.

הערב – הופעת הבכורה של אלכסנדר קיימבאכר בישראל.

Andreas Post, Tenor

Born in Arnsberg, Germany, Andreas Post began his musical education studying violin and piano. He took his first voice lessons with Alastair Thompson, and later continued with Prof. Soto Papulkas at the Folkwang Musikhochschule in Essen, where he studied voice and music theatre. He concluded his studies with a full-length recital, a performance which was hailed as "very good and with distinction".

Andreas Post's repertoire concentrates on the Lied. In 1996-97 the Schubert-Gesellschaft has awarded him a scholarship to further his knowledge of the artistry of the Lied, with Prof. Norma Shelter in Vienna. These studies were crowned too "with distinction". He has performed with orchestras under well-known conductors such as Thomas Hengelbrock, Hermann Max, Peter Neumann, Ralf Otto, Ludger Rémy, Christoph Schoener and Christoph Spering among others.

Andreas Post has participated in several radio broadcasts, some of which have been issued on CD recordings. These include the best of his repertoire, such as the Christmas Oratorio and Festive Cantatas both by Telemann, and Brockes Passion by Stölzel. In 1998 he won the Second Prize at the 11th International J. S. Bach Competition in Leipzig.

This is Andreas Post's first appearance in Israel.

David Sebba, Baritone

Born in Haifa in 1968, David Sebba graduated from the Tel Aviv University Rubín Academy of Music. He studied composition with Prof. Sadai, Prof. Schidlowsky and Prof. Maayani, and voice with Prof. Tamar Rachum. He was awarded the M.Mus. degree in composition and the Artist's degree in voice, with Excellence, and received first prize in the 1994 Academy Voice Competition.

David Sebba has composed theatre music for productions of the Tel Aviv University's Faculty of Art, has written arrangements and produced programs for the Abu Gosh Vocal Festival, in which he participated both as singer and accompanist. He has appeared as a soloist with

אנדריאס פוסט, טנור

אנדריאס פוסט נולד בארנסברג, גרמניה ולמד נגינה בכינור ופסנתר. את שיעורי הזמרה הראשונים למד עם אלסטר תומפסון ואחר כך התקבל לכיתתו של פרופ' סוטו פפולקאס בבית הספר הגבוה לזמרה ותיאטרון מוסיקלי בעיר אסן. את בחינת הבגרות האמנותית שלו עשה בשנת 1997 בקונצרט באורך מלא, ובהערכה "טוב מאוד ובהצטיינות".

אנדריאס פוסט מתרכז בביצוע השיר האמנותי. בשנים 1996-1997 זכה במלגה של אגודת שוברט בדויסבורג כדי להתמחות בפרשנות ה"ליד" אצל פרופ' נורמה שלטר בווינה. גם לימודים אלה הוכתרו "בהצטיינות". את הופעותיו ברפרטואר תזמורתי עשה, בין השאר, תחת שרביטיהם של תומס הנגלברוק, הרמן מקס, פטר נוימן, ראלף אוטו, לודגר רמי, כריסטוף שטר וכריסטוף שפרינג. הוא השתתף במספר רב של שידורים בתחנות השידור של גרמניה. ביצעו מתועדים בתקליטורים ובהם, לדוגמה, אורטוריית חג המולד וקנטטות חגיגיות של טלמן וה"ברוקס" פסיון של שטלצל. בשנת 1998 השתתף אנדריאס פוסט בתחרות הבינלאומית ה-11 ע"ש יוהן סבסטיאן בך, שהתקיימה בלייפציג, וזכה במקום השני.

הערב – הופעת הבכורה של אנדריאס פוסט בישראל.

דוד זבה, בריטון

דוד זבה הוא מוסיקאי ואמן רב-פנים. יליד חיפה, בוגר האקדמיה ע"ש רובין בתל אביב בקומפוזיציה, תלמידם של פרופ' סדאי, פרופ' שידלובסקי ופרופ' מעייני ובזמרה – תלמיד של פרופ' תמר רחום. קיבל תואר אמן בהצטיינות יתרה ותואר שני בקומפוזיציה. בשנת 1994 זכה במקום הראשון בתחרות לזמרה של האקדמיה.

השתתף כסולן באורטוריות ובהפקות אופראיות של האקדמיה

most of the orchestras and choirs in Israel. With the New Israeli Opera he appeared in Mozart's "The Magic Flute" and "Don Giovanni", Rossini's "The Barber of Seville", Verdi's "La Traviata", Stravinsky's "The Rake's Progress", Puccini's "Tosca" and "La Bohème", as well as Nielsen's "Saul and David", Abel Ehrlich's "The Jubilee", Moshe Zorman's "Saul" and Solomon Epstein's "The Dybbuk".

David Sebba is a recipient of scholarships from the America-Israel Foundation (1992-1999), the "Most" foundation (through the New Israeli Opera), and of the "Israel Vocal Art Institute". He regularly participates as a vocal coach in the "Ticino-Musica" yearly summer courses in Switzerland, and teaches voice at both the School for Choral singers and the acting class of the "Alon" school. Recently he represented the Tel Aviv University in concert tours to England, Scotland and the USA.

Nowadays David Sebba is a vocal coach and assistant to Prof. Rachum at the Opera class, Tel Aviv Rubin Academy of Music. He performs Lied recitals and operatic programs, both as a singer and accompanist.

The Jerusalem Baroque Orchestra David Shemer, Music Director and Conductor

This is the only professional orchestra in Israel performing Baroque music using both the authentic instruments and period techniques. The Ensemble was founded in 1989, and since then it has achieved considerable success both in Israel and abroad (tours in Finland, Russia, Hungary, Slovakia, Austria and the Czech Republic), performing with well known musicians, such as James Bowman, Anthony Rooley, Michael Schneider and Marten Root, among others. The Jerusalem Baroque Orchestra takes special interest in playing rarely performed Jewish Liturgical music of the Baroque period.

David Shemer is known in Israel primarily as a harpsichord player and as a leading exponent of Baroque music. He studied violin, piano and musicology in his

למוסיקה.

דוד זכה הוא גם מלחין: כתב מוסיקה ועיבודים לפסטיבל המוסיקה באברגוש (שבו השתתף גם כזמר ומלווה), להצגות תיאטרון של החוג לתיאטרון באוניברסיטת תל אביב וכן – עיבודים ותזמורים למקהלות ואנסמבלים בארץ.

כסולן שר באורטוריות עם רוב התזמורות בארץ ובאופרה הישראלית החדשה – מגוון תפקידים:

"לה טרוויאטה" (ורדי), "חליל הקסם הקטן", "דון ג'ובני", "נישואי פיגרו" (מוצרט), "קורותיו של פוחז" (סטרווינסקי), "טוסקה" ו"לה בוהם" (פוצ'יני), "הספר מסויליה" (רוסיני). השתתף בתפקידים ראשיים גם בביצועי הבכורה בארץ של "שאל דוד" (נילסן), "היובל" (אבל ארליך), "הדיבוק" (סולומון אפשטיין) ו"שאל" (משה זורמן).

דוד זכה זכה במלגות של קרן שרת בשנים 1992-1999, במלגת קרן "מוסט" מטעם האופרה הישראלית ובמלגת "המכון הישראלי לאמנות הזמרה". הוא מלמד זמרה בבית הספר לשירת המקהלה ובמגמת התיאטרון של תיכון "אלון". משתתף בקביעות בתור קורפטיטור בפסטיבל "מוסיקה טיצ'ינו" בשוויץ. לאחרונה ייצג את אוניברסיטת תל אביב בסיוור קונצרטים באנגליה, סקוטלנד וארצות הברית. הוא מלמד בסדנת האופרה של האקדמיה ומרבה להופיע בקונצרטים, בערבי "ליד" ובהקלטות לרדיו ולטלוויזיה, כזמר ופסנתרן גם יחד.

תזמורת הבארוק ירושלים מנהל מוסיקלי ומנצח: דוד שמר

תזמורת הבארוק ירושלים היא התזמורת המקצועית היחידה בארץ המבצעת מוסיקה מן המאות ה-17 וה-18 בכלים אותנטיים ותוך כדי שימוש בטכניקות הנגינה מן התקופה. אלה נעזרו להקנות למוסיקה צליל "חי", ייחודי ומפתיע הן בברק, הן באמינות המסר והן בעושר ההבעה. כידוע, הביצוע האותנטי של יצירות העבר הפך בעשורים האחרונים

לזרם גובר והולך בהווייה המוסיקלית של העולם המערבי. מאז ייסודה, בשנת 1989, מופיעה התזמורת ומקליטה בארץ ובעולם. התזמורת סיירה בפינלנד, רוסיה, הונגריה,

native Riga (Latvia) and graduated as orchestral and choral conductor from the Rubin Academy of Music and Dance in Jerusalem. In 1980, he specialized in historical performance techniques, studying in London under the tutelage of Christopher Kite, Jill Severs, Trevor Pinnock and Philip Pickett. Since his return to Israel in 1982, he has been on the faculty of the Rubin Academy in Jerusalem and conducts early music workshops. His musical activities include many concerts and recordings both in Israel and abroad.

סלובקיה, אוסטריה וצ'כיה. מוסיקאים בעלי שם הופיעו אתה, ובהם הקונטרטהטור גיימס באומן, נגן הלאוטה אנתוני רולי, נגן החלילית והמנצח מיכאל שניידר, החלילן מרטין רוט ועוד. לצד רפרטואר בארוקי אהוב ומוכר, הכולל יצירות בך, ויוולדי ודומיהם, מבצע ההרכב גם יצירות פחות מוכרות, נדירות ואף תגליות שטרם נשמעו. לתזמורת עניין מיוחד במוסיקה ליטורגית יהודית מתקופת הבארוק, המושמעת רק לעתים נדירות.

דוד שמר, מנהלה המוסיקלי של התזמורת, מוכר בארץ בעיקר כנגן צ'מבלו וכאחד המומחים למוסיקת בארוק. אולם, בתחילת דרכו, בעיר הולדתו ריגה, למד גם נגינה בכינור, פסנתר ומוסיקולוגיה. את האקדמיה למוסיקה בירושלים סיים כמנצח תזמורת ומקהלות ואף פעל רבות בתחום זה. בתחילת שנות השמונים התמחה בלונדון בביצוע היסטורי של מוסיקת בארוק. שם למד אצל כריסטופר קייט, גיל סיוורס, טרבור פינק ופיליפ פיקט. בשנת 1982 שב לארץ והחל ללמד באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בירושלים ובסדנאות למוסיקה עתיקה. פעילותו המוסיקלית כוללת קונצרטים רבים והקלטות בארץ ובח"ל, כסולן וכחבר בהרכבים קאמרליים. בעבודתו עם תזמורת הבארוק ירושלים מממש דוד שמר את מגוון כישוריו וניסיונו הרב בתחומי המוסיקה השונים שבהם התנסה כנגן, מוסיקולוג ומנצח.

1st Violin

Walter Reiter (leader)	וולטר רייטר / נגן ראשי
Lilia Slavny	ליליה סלבני
Noam Schuss	נעם שוס
Eitan Hoffer	איתן הופר
David Braude	דוד בראודה

2nd Violin

Daphna Ravid	דפנה רביד
Yonathan Ofir	יונתן אופיר
Brigitte Kempin	בריגיטה קמפין
Vladimir Heifetz	ולדימיר חפץ
Hanan Yona	חנן יונה

Viola

Rona Tavior-Shub	רונה תויאור-שוב
Yishay Kalmanovitch	ישי קלמנוביץ'
Devina Cohen	דווינה כהן

Cello

Dmitri Dikhtiar	דמיטרי דיכטיאר
Orit Meser	אורית מסר
Rony Cohen	רוני כהן

Double-Bass

Ora Boasson	אורה בועוסון
-------------	--------------

Flute

Idit Shemer	עדית שמר
Orit Yafe	אורית יפה

Oboe

Ofer Frenkel	עפר פרנקל
Tal Levin	טל לוין

Bassoon

Dana Karmon	דנה קרמון
-------------	-----------

Horn

Jacqueline O'Dell	ז'קלין או'דל
Barak Yevin	ברק ייבין

Harpichord, Organ

David Shemer	דוד שמר
--------------	---------

COLLEGIUM Tel Aviv Avner Itai, Music Director

Collegium Tel Aviv is a vocal ensemble founded in 1997 by Avner Itai, whose members are all professional singers able to perform also as soloists. *Collegium's* first season began with appearances at the Abu Gosh Festival and the Einav Center in Tel Aviv, performances which were hailed by both the public and critics. The tradition of performing in the major cities as well as in the outlying festivals now enters its fourth season with the Ensemble a welcome performer in major vocal festivals, such as Abu Gosh and Nazareth. *Collegium* has been invited to participate in the Vienna and Düsseldorf Millennium festive project called "Peace for Jerusalem", in which an Arab choir from Nazareth and the singer Timna Brauer joined. This project will be repeated by the same artists in the United States, Germany, Austria and France during the 2001 season. In coming July, *Collegium Tel Aviv* will take part in the International Bach Festival in Oregon, USA.

Collegium's repertoire is partly based on cooperation with various instrumental ensembles such as the Melzer Consort, the Jerusalem Consort, the Jerusalem Baroque Orchestra, the New Israeli Chamber Ensemble and the Ramat Gan Chamber Orchestra. The Ensemble's repertoire includes Jewish, Christian and Moslem liturgical music as well as ethnic music. All these are performed side-by-side with Bach, Buxtehude, Rossini, Haydn, Wolf, Brahms, Mendelssohn, Schumann, Messiaen, Gallus and Purcell as well as contemporary works by leading Israeli composers such as Paul Ben Haim, Mordechai Seter, Oeoen Partos, Ben-Zion Orgad, Yehezkel Braun and Menahem Zur.

Avner Itai is one of Israel's leading choral conductors. He established the Cameran Singers (the first semi-professional choir in Israel), and conducted the Ichud Choir for more than 30 years. He toured the USA, Europe and Australia with both choirs to great acclaim. Today, he heads the Choral activities at the Rubin Academy of Music, Tel Aviv University. He is active in the International Federation of Choral Music and directs the Musica Sacra Festival of Nazareth.

קולגיום תל אביב אבנר איתי, מנהל מוסיקלי

קולגיום תל אביב הוא הרכב קולי קאמרי שייסד אבנר איתי ב-1997. כל אחד מזמרי קולגיום ניחן ביכולת סולנית המתממשת בבחירת הרפרטואר המגוון של האנסמבל. את שנתו הראשונה החל קולגיום בפסטיבל המוסיקה של אבו גוש ובמרכז ענב בתל אביב וזכה בתגובות נלהבות של הקהל והביקורת המקצועית. זה שלוש שנים מקיים קולגיום סדרות קונצרטים במרכז ענב בתל אביב ומשתתף בפסטיבלים הווקאליים החשובים בארץ (אבו גוש, מוסיקה סקרה בנצרת ודומיהם). בחגיגות המילניום שהתקיימו בווינה ובדיסלדורף הופיע קולגיום בפרוייקט המיוחד *Peace for Jerusalem* בשיתוף מקהלת "עוד אל נד" מנצרת והזמרת תמנה בראור. תכנית זו של קולגיום תייצג את מדינת ישראל בקונצרטים נוספים שיתקיימו בשנה הבאה בארצות הברית, גרמניה, אוסטרליה וצרפת.

תכניותיו של קולגיום מבוססות בחלקן על שיתוף נגנים בהרכבים קאמרליים ובהם: קונסרט מלצר, קונסרט ירושלים ותזמורות קאמריות שונות: תזמורת הבארוק ירושלים, האנסמבל הקאמרי החדש והתזמורת הקאמרית רמת גן. משולבות בהן מוסיקה דתית (ליטורגית) וחילונית עם מוסיקה מוסלמית, נוצרית ויהודית, מוסיקה של עדות ישראל ויצירות ישראליות עכשוויות. לצד יצירות המופת מאת בך, בוקסטהודה, רוסיני, היידן, וולף, ברהמס, מנדלסון, שומאן, מסיאן, גאלוס ופרסל מושמעות יצירותיהם של יחזקאל בראון, מנחם צור, פאול בן-חיים, מרדכי סתר, עדן פרטוש ובן-ציון אורגד.

אבנר איתי הוא המוסיקאי המוביל בתחום הקמת מקהלות והניצוח עליהן. הקים וייסד את "זמרי קאמרון"

Avner Itai's musical education in oboe and conducting, was acquired both in Israel and France (Schola Cantorum). As principal Oboe, he was a member of the Israel Chamber Orchestra. In Israel he has conducted various vocal ensembles together with the major orchestras. As guest conductor abroad he has recently conducted the Bochum (Germany) Symphony orchestra and the BBC Singers in London, with recordings to be published on CD.

The Moran Choir, in its complete combination, was founded in 1985 by Naomi Faran. The Choir's unique musical qualities stem from an in depth musical education, combining voice training, instrumental training, general music appreciation, movement and drama, instilled in its members from an early age. *Moran Choir* is artistically grounded in classical vocals as well as Israeli and international folk songs. Israeli composers of the first rank have written especially for this choir, to name but a few are Zvi Avni, Menahem Wiesenberg, Oded Zehavi, Andre Hajdu, Haim Permont, Moshe Zorman and Shlomo Gronich.

Every year the choir gives approximately 30 concerts during the year all over the country, performing with the Israel Philharmonic Orchestra, the Israel Chamber Orchestra, and the Kibbutz Chamber Orchestra as well as in certain productions of the New Israeli Opera. On special occasions the choir takes part in state functions, and appears in international festivals abroad.

The Choir's Chamber Group consists of graduates who are now students at the country's Academies of Music or still engaged in Army Service. For more than two years, this active group has met regularly and has performed on many occasions including festivals in Germany and Spain. The group has been invited to participate in the Bach Festival of Oregon, USA and in "Expo 2000" which will take place in Hanover, both later this year.

Taking part in tonight's performance of Oratorio "Esther" is the Chamber Group of Moran Choir.

Naomi Faran, is a graduate of the College of Music in Tel Aviv and of the Conductors' Training Programme at the Rubin Academy of Music, Tel Aviv University. A special scholarship enabled her to pursue further studies in choir conducting under Prof. Dan Olof

(המקהלה המקצועית למחצה הראשונה בישראל), ניצח על מקהלת האיחוד במשך יותר משלושים שנה וכיום הוא מכהן כראש המחלקה למקהלה, פרופסור באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין באוניברסיטת תל אביב. את חינוכו המוסיקלי, בנגינת אבוב ובניצוח, רכש אבנר איתי בישראל ובצרפת (סקולה קנטורום). היה נגן אבוב ראשון בתזמורת הקאמרית הישראלית, לפני שהתמקד בניצוח ובמקהלה. בארץ ניצח על קונצרטים ווקאליים ואחרים עם התזמורות המרכזיות. לא מכבר היה מנצח-אורח בתזמורת הסימפונית של בוכום (גרמניה) וניצח על זמרי הבי.בי.סי. בלונדון בהכנת תקליטור.

מקהלת מורן בהרכבה המלא נוסדה בשנת 1985 על-ידי נעמי פארן. חינוך מוסיקלי מעמיק מוקנה לילדים מגיל רך במסגרת מקהלות צעירות: פיתוח קול אישי וקבוצתי, נגינה בכלים, העשרה בתולדות המוסיקה ושילוב של תנועה ודרמה. כמקהלה אמנותית הרפרטואר שלה מבוסס על השירה הקלסית, אך משולבת בה שירה עממית, ישראלית ואוניברסלית. מיטב המלחינים הישראלים כתבו יצירות עבור המקהלה: צבי אבני, מנחם ויזנברג, עודד זהבי, אנדרה היידו, חיים פרמונט, משה זורמן ושלמה גרוניך. בכל שנה מופיעה המקהלה ביותר משלושים קונצרטים ברחבי הארץ, עם התזמורות המובילות: הפילהרמונית הישראלית, התזמורת הקאמרית הישראלית, התזמורת הקאמרית הישראלית, המקהלה הקיבוצית ובהפקות של האופרה הישראלית. המקהלה משתתפת גם באירועים מרכזיים בארץ ובפסטיבלים בינלאומיים ברחבי העולם.

בהרכב הקאמרי של מקהלת מורן משתתפות הזמרות הבוגרות, תלמידות של מגמות למוסיקה, סטודנטיות באקדמיות וחיילות. ההרכב פועל כבר יותר משנתיים, הופיע בפסטיבלים בגרמניה וספרד ואף זכה במקום הראשון בתחרות "שירת הימים". הזמן להופיע ב"אקספו 2000" בהנובר וגם בפסטיבל בך בארצות הברית. בביצוע "אורטוריו אסתר" משתתף ההרכב הקאמרי של מקהלת מורן.

נעמי פארן היא בוגרת המכללה למוסיקה בתל אביב והמגמה לניצוח באקדמיה ע"ש רובין בתל אביב. השתלמה בניצוח מקהלות בקונסרבטוריון בקופנהגן ובבית הספר הגבוה למוסיקה במאלמה, שבדיה כמו גם בסדנאות בינלאומיות וכיתות-אמן למנצחים. נוסף על פעילותה הרבה כמנצחת,

Stenlund of the Copenhagen Conservatory and at the Higher College of Music in Malmö, Sweden. Ms Faran has given advanced master classes in conducting in Israel, as well as at the International Symposiums in Ljubliana Slovenia, Hong-Kong, China and Seoul. In addition to her daily regular activities she is the national coordinator of children's choirs for the Israeli Ministry of Education. She was awarded the prize for the Outstanding Conductor at the first International Choir Competition held in Netanya, Israel, 1996.

מקהלת מורן – הרכב קאמרי
The Moran Choir's Chamber Group

Shani Lahav / שני להב
Hadas Faran / הדס פארן
Dana Marbach / דנה מרבך
Yael Levita / יעל לויטה
Anat Hofner / ענת הופנר
Lishir Enbar / לישר ענבר
Moran Sofer / מורן סופר
Maya Danieli / מאיה דניאלי
Orit Shnaidman / אורית שניידמן
Shimrit Volkov / שמרית וולקוב
Dorit Nemni / דורית נמני
Shelly Vinner / שלי וינר
Vita Sverdlov / ויטה סברדלוב
Svetlana Zilberman / סבטלנה זילברמן
Anat Wegner / ענת ווגנר

מכהנת נעמי פארן במשרה מיוחדת במשרד החינוך והתרבות, כממונה על פיתוח מקהלות ילדים ונוער בישראל וקידומן.

קולגיום תל אביב Collegium Tel Aviv

Soprano

Orly Hominer / אורלי הומינר
Linda Bismuth / לינדה ביסמוט
Irena Prudnikov / אירנה פרודניקוב
Hila Yogev / הילה יוגב

Alto

Goni Bar-Sela / גוני בר סלע
Dafna Barkan / דפנה ברקן
Gal James / גל גיימס

Tenor

Daniel Isaacs / דניאל איזאקס
Boaz Bensira / בועז בן סירא
Tomer Kling / תומר קלינג

Bass

Gilad Nezer / גלעד נזר
Omer Frenkel / עומר פרנקל
David Morse / דוד מורס
Oded Zemer / עודד זמר

Organ: Philip Lurie

עוגב: פיליפ לוריא

Israel Adler

Israel Adler was born in 1925 in Berlin and emigrated at the age of eleven to Palestine. He pursued talmudic studies in yeshivot in Jerusalem and Petah Tikvah, later acquiring his musical education in Paris, at the Conservatoire National de musique, at the Ecole Pratique des Hautes Études and at the Institut de Musicologie at the Sorbonne (Doctorate in 1963). From 1950-1963, he was in charge of the Hebraica/Judaica section of the Bibliothèque Nationale in Paris.

In 1963, the Hebrew University of Jerusalem appointed him director of the Music Department of the Jewish National and University Library. There he founded in 1964 the Israeli National Sound Archives and the Jewish Music Research Centre, which he directed from 1964 to 1969, and again from 1971 onwards. In 1969-1971, he served as Director of the Jewish National and University Library. In 1971, he was appointed Associate Professor of musicology at Tel Aviv University, and in 1973 he joined the Department of Musicology at the Hebrew University of Jerusalem (Professor 1975, Chairman 1974-1977 and 1987-1989, Emeritus since 1994).

Israel Adler initiated in 1967 the foundation of the Israel Musicological Society which he chaired several times. He was founder and co-director of YUVAL-France (Center for the preservation of the musical traditions of the Jews), founder and president of the Provisional Council of the International Association of Sound Archives, Vice-president of the International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centers and member of the *Commission Internationale Mixte* of RISM and RILM. From 1991 until 1997 he was member of the Executive Committee of the International Music Council of UNESCO, and in 1997 he was elected member of the Board of Directors of the International Musicological Society. He was guest lecturer at numerous European, North and South American Universities, and *Chercheur Associé* at the Centre National de la Recherche Scientifique in Paris. In 1984 he obtained the "Kavod" Award of the Cantors Assembly (U.S.A) and in 1994 he was awarded an honorary doctorate of the Hebrew Union College (New York, Cincinnati, Jerusalem).

ישראל אדלר

ישראל אדלר נולד בברלין בשנת 1925 ועלה לארץ ישראל כשהיה בן 11. את השכלתו התלמודית רכש בישיבת "קול תורה" בירושלים ובישיבת פתח תקוה ואת השכלתו המוסיקלית – בפריס: בקונסרבטוריון הלאומי, ב-Ecole Pratique des Hautes Etudes ובמכון

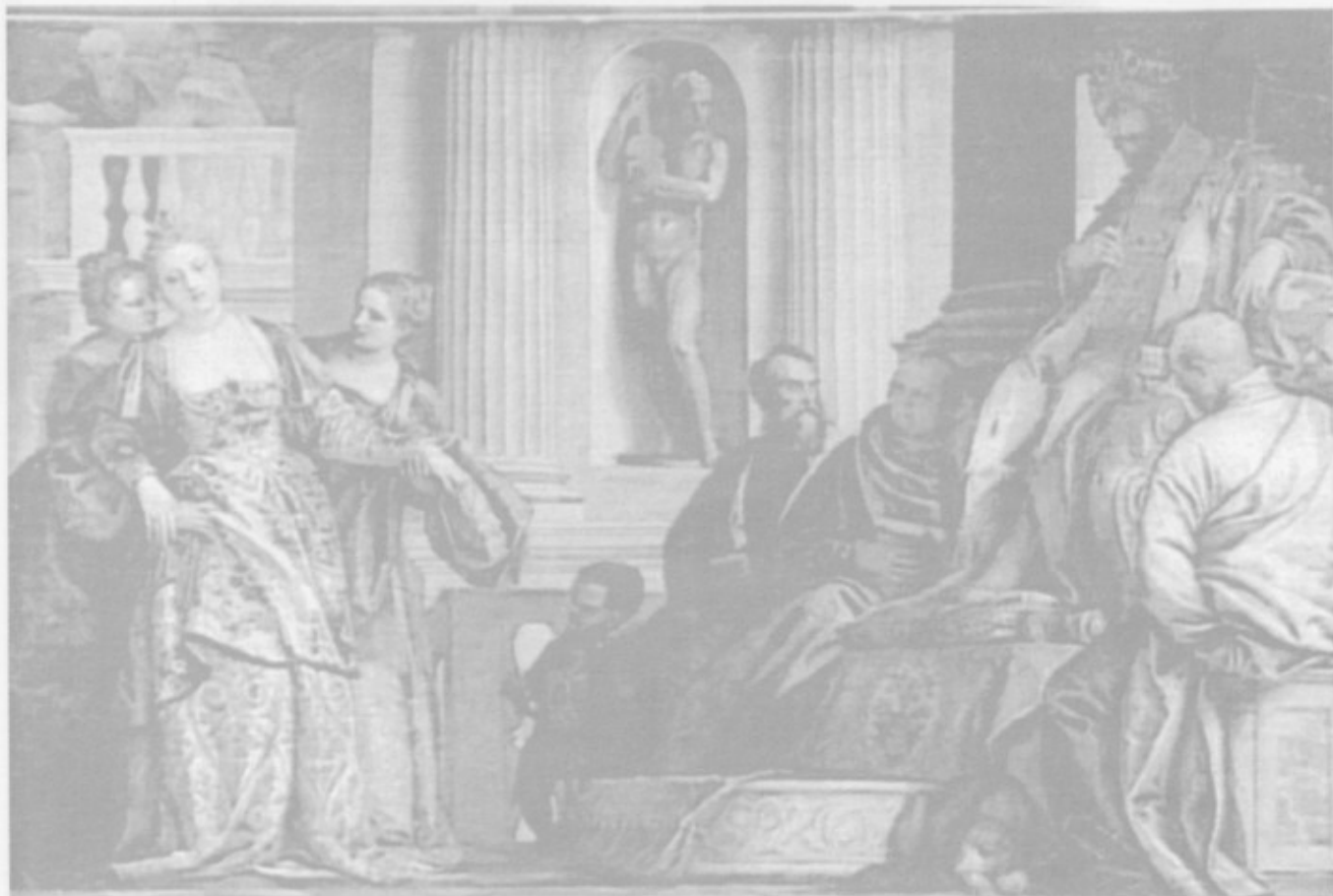
למוסיקולוגיה של הסורבון, שם הוענק לו תואר דוקטור בשנת 1963. בשנים 1950-1963 ניהל את מדור ההבראיקה/יודאיקה בספרייה הלאומית בפריס ובשובו ארצה, בשנת 1963, התמנה מנהל מחלקת המוסיקה בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. בשנת 1964 ייסד את הפונותיקה הלאומית ואת המרכז לחקר המוסיקה היהודית וכיהן כמנהלם של מוסדות אלה עד 1969 ומשנת 1971 ואילך. בשנים 1969-1971 שימש כמנהל בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי. בתום תקופה זו מונה פרופסור חבר למוסיקולוגיה באוניברסיטת תל אביב ובשנת 1973 הצטרף לחוג למוסיקולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים. (פרופסור: 1975; ראש החוג: 1974-1977 ושוב בשנים 1987-1989). מ-1994 הוא פרופסור אמריטוס.

במסגרת פעילותו הציבורית יזם פרופ' אדלר בשנת 1967 את ייסוד האיגוד הישראלי למוסיקולוגיה שבו שימש פעמים מספר כיו"ר. היה מייסדו ומנהל-שותף של יובל-צרפת (מרכז לשימור מסורות המוסיקה של היהודים); מייסד ונשיא המועצה הזמנית של איגוד הפונותיקות הבינלאומי; סגן-נשיא של האיגוד הבינלאומי של ספריות מוסיקה, ארכיונים ומרכזי תיעוד; חבר המועצה הבינלאומית של המפעלים המוסיקולוגיים RILM ו-RISM. בשנים 1991-1997 היה חבר הוועד הפועל של המועצה הבינלאומית למוסיקה של אונסקו. בשנת 1997 נבחר להיות חבר בהנהלת האיגוד הבינלאומי למוסיקולוגיה.

פרופ' אדלר שימש כפרופסור-אורח וכמרצה-אורח במספר אוניברסיטאות באירופה, באמריקה הצפונית והדרומית, והיה חוקר-עמית במרכז הלאומי למחקר מדעי בפריס (CNRS). בשנת 1984 זכה ב-Kavod Award של ה"קנטורס אסמבלי" בארצות הברית ובשנת 1994 הוענק לו תואר דוקטור-כבוד מטעם ה"היברו יוניון קולג".

Most of Israel Adler's publications are concerned with Jewish music from medieval times to the emancipation of the Jews in Europe. Among his main fields of interest are the comprehension and disclosure of Hebrew writings concerning music, the rabbinical attitude towards music, the dialectic between oral transmission and written sources of sacred Jewish music, and the practice of Art music in and around the European synagogues in the 17th and 18th centuries. Tonight's concert is an illustration of this latter aspect of his musicological aspirations

פרסומיו המדעיים מתמקדים בעיקר בחקר המוסיקה היהודית החל בימי הביניים ועד לאמנציפציה של היהודים באירופה. הוא מתרכז בהבנתם וחשיפתם של כתבים עבריים הדנים בענייני מוסיקה ושל מקורות קדומים בכתב-תווים, בגישה הרבנית למוסיקה, בדיאלקטיקה בין המסורת שבעל-פה והמקורות הכתובים של מוסיקה ליטורגית יהודית. פן מיוחד במחקריו נוגע לחדירת המוסיקה האמנותית לבית הכנסת ולחיי הקהילות היהודיות באירופה במאות ה-17 וה-18 בשאיפה לחשוף מקורות גנזים של צלילים מימים עברו ולהחיותם מחדש. קונצרט הערב הוא אחד מפרות מחקריו.

שער הפרטיטורה של שער הפרטיטורה

דף 17א של הפרטיטורה Fol. 17a of the score

אודות מציאותו, בספריית עץ חיים באמשטרדם, של תרגום עברי של הליברטו של הגרסה השנייה של "אסתר" מאת הנדל, מעשה ידיו של הרב של ונציה ומנטובה, יר' סראואל. מצאתי [שם] גם הפניה למהדורה מודפסת של הליברטו (במאמר מאת משה גורלי, בכתב העת תצליל מ-1962) אולם היא לא היתה מצויה בקיימברידג'. שיערתי שיש לדבר קשר לכתב היד שלי, אולם טרם הוכחתי זאת. היה זה בשלב זה של חקירותי, ביוני 1998, שפגשתי באורח בלתי צפוי את ישראל אדלר בסן סבסטיאן בצפון ספרד, בכנס האיגוד הבינלאומי של ספריות למוסיקה, ארכיונים ותיעוד מוסיקלי. שמחתי לספר לו על כתב היד שלנו, בידעי שיתרגש מהתגלית יותר מכל אחד אחר. לא טעיתי. בתוך שבועות ספורים ביקר בקיימברידג' לראות את כתב היד במו עיניו, ולהתחיל בעבודה שהובילה לזיהוי ההקשר ההיסטורי של היצירה ולהשמעתה בפני הקהל הרחב.

ריצ'רד אנדרוס
קיימברידג', מרץ 2000

האמריקניים המקוונים הנרחבים גיליתי, עד מהרה, שלידרטי הלחין יצירות לטקסטים עבריים, אשר פורסמו על-ידי ישראל אדלר בסדרה "מוסיקה אמנותית עברית מוקדמת". לאור אפשרות זו, ביקשתי מעמיתים העובדים בקיימברידג' על הפרגמנטים של הגניזה הקהירית לבדוק אם הטקסט של "אסתר" הוא עברית בתעתיק רומי. המחשבה הראשונה שלי היתה, שהיות שמקורו הוודאי של כתב היד הוא איטלקי, הטקסט עשוי להיות בלדינו, ואולי מוצאו בקהילה הספרדית החשובה בליבורנו. מן האנציקלופדיות היהודיות השונות אף למדתי על בית הכנסת המפואר בליבורנו, שנבנה בראשית המאה ה-18, ואשר בשבילו סביר שתיכתב אורטוריה שכזאת. השערות אלה איבדו מסבירותן כאשר בחינה מדוקדקת יותר של הטקסט העלתה שמדובר בעברית לכל דבר.

בינתיים כבר מצאתי את מחקרו החשוב של ישראל אדלר על אודות "חיי המוסיקה האמנותית בכמה קהילות יהודיות באירופה במאות ה-17 וה-18" (פריס, 1966), אשר מכיל את מרבית המוסיקה הכלולה בסדרה "מוסיקה אמנותית עברית מוקדמת". שם נתקלתי בהערות שוליים על

על גילוי כתב היד

כל מי שחוזה את שמחת החוקר השותף לגילוי מסמך עתיק שניתן להפיח בו חיים חדשים, יבין מדוע ביקשתי מריצ'רד אנדרוס, ספרן המוסיקה המצוין של אוניברסיטת קיימברידג', לספר את חלקו בסיפור שהוביל להחייאתם של צלילי האורטוריה "אסתר", לאחר למעלה ממאתיים שנה. הכל התחיל כאשר ריצ'רד שם לב לפריט אחד מבין כמה מאות שהופיעו בקטלוג של אנטיקוואריאט ספרים בלונדון, פריט שבמבט ראשון עשה רושם שגרתו למדי. חדות-עין ספרנית אופיינית כזו היא מאשיותיהם של המוסדות הלמדניים הגדולים, שהספרייה של אוניברסיטת קיימברידג' היא מהמפוארים ביניהם, והם נבנים עליה ומתברכים בה. ספרנות המוסיקה, בכלל, וריצ'רד אנדרוס, בפרט, ראויים לתודותינו על שירותם זה לחקר המוסיקה של היהודים.

ישראל אדלר

חשובה בזכות עצמה אשר פרסמה כמה סונטות מצוינות לפסנתר לפני נישואיה. שלישית, זו היתה אורטוריה איטלקית, שכמותה אך מעטות מצויות בפרטיטורה, ברובן בסדרה של גארלנד "האורטוריו האיטלקי 1650-1800", שכתב היד הזה השלים היטב.

אמנם מדובר היה בכתב יד, שלא הצריך השוואה כנגד הקטלוגים שלנו, אולם ההזמנה נדחתה עד שהסתיימה העבודה על הרשימה כולה. למרבה המזל, כתב היד עדיין עמד למכירה מאוחר יותר באותו יום, כאשר טילפנו עם ההזמנה שלנו ל"ריבו". כעבור זמן-מה הגיע כתב היד, וקוטלג באופן זמני על סמך התיאור שהופיע בקטלוג של "ריבו" ועמוד השער. אז הועבר למחלקת כתבי יד, לצורך מתן סיגנטורה.

עברו כמה חודשים בטרם הוחזר כתב היד למחלקת המוסיקה לצורך הקיטלוג הסופי, תהליך שהיה אמור להיות פשוט יחסית וכרוך אך בהרחבה מסיימת של הקיטלוג הראשוני המצוי במחשב. עם זאת, בעת שדפדפתי בכתב היד כדי לגבש תיאור מלא יותר של ההרכב הקולי והכלי, הבחנתי פתאום שהמילים אינן איטלקיות. וגם אינן צרפתיות, ספרדיות, או גרמניות. לאמתו של דבר, הן לא דמו לשום שפה שהכרתי. בשלב זה היה ברור שנחוץ יהיה מחקר נוסף על אודות המלחין. בעזרת הקטלוגים

בשבעה בנובמבר 1997 הגיעה לספרייה "רשימה 320" מאת "ויליאם ריבו, מו"ס", בימ"ס לתווים יד-שנייה. כבכל קטלוג של ספרים או תווים יד-שנייה, גם כאן היה עלינו לפעול במהירות כדי להבטיח שנקבל משהו שבאמת מעניין אותנו, אולם בדיקתו של קטלוג המכיל מאות פריטים מכל סוגי התווים והספרים, ולאחר מכן השוואתו לכמה קטלוגים של המצאי בספרייה הוא תהליך אטי. כרגיל, אפוא, היה זה מירוך נגד השעון. ברשימה הופיע פריט מס' 2430:

לידרטי, (כריסטיאנו ג'וזפה) אורטוריו אסתר, 1774, כתב יד, פרטיטורה לקולות וכלים, פוליו אובלונג כריכת חצי-עור בלויה, תווים במצב טוב מאוד, 160 דפים, רישום על עמוד השער: הובא מאיטליה על-ידי אבי היקר המנוח פ'ה' Bartheleman [כך] ב-1777, א'ו' הנסלו.

הדבר הצית בי עניין מכמה סיבות. בעבודתי על כתבי יד מוסיקליים נתקלתי מפעם לפעם בשם "פרנסואה איפוליס ברתלמון", בתור מלחין, מעתיק ובעלים של כתבי יד. ברתלמון היה כנר צרפתי שהשתקע בלונדון, וכנראה שנוסף על כך היה אספן. שנית, הקריאה "א'ו' הנסלו" שגויה וצ"ל "ס'מ' הנסלו", כלומר: בתו, ססיליה ברתלמון, מלחינה

SPECIAL LIST 320

MUSIC & BOOKS ABOUT MUSIC

For sale by

WILLIAM REEVES Bookseller Ltd

2429	Librettos. Collection of approximately 70 19th century opera librettos.	26	43
2430	Lidarti (Christiano Giuseppe) Ester Oratorio. 1774, manuscript musical score for voices & instruments, oblong folio, old half calf, binding worn, music in very good condition, 160 leaves, inscription on titlepage: Brought from Italy by my late dear Father F H Bartheleman in 1777, A W Henslowe.	185	304
2431	Liszt, Missa Solemnis quam ad mandatum eminentissimi ac reverendissimi domini Joannis Scitovszky a		

שלווה לביתו לאחר הופעתו על-ידי המון מריע של אנשים וילדים, פורטוגלים ואשכנזים, מחזיקים ידיים בשרשרות אדם. משהוכרו ניצחוננו, התכבד החזן דוד בן עמנואל דה-סילבה במצעד לפידיים בליווי חצוצרות, ואילו את הדרך לטקס "הכתרתו" עשה בלוויית "המון עצום של בני עמנו וגם אשכנזים, ולפניו הולכים שני מחצצרים, שתי קרנות, ושני אבובים. שערי בית הכנסת נפתחו, ויפלו פנימה האשכנזים ויפילו את השומרים... וישירו משיריהם, מיני תהילים ופזמונים". למרות זאת, הטקס הסתיים ב"שמחה שקשה להביעה במלים".

למעט הטקסט העברי וההקשר הדתי, כל המוסיקה העברית האמנותית הזאת לא היתה שונה מהמוסיקה האמנותית של הסביבה, שגם בה השתתפו בני הקהילה הפורטוגלית בהתלהבות גוברת. בעוד שבראשיתה של הקהילה הפורטוגלית כנראה עדיין ניכרו במוסיקה השפעות של הרנסנס הספרדי-פורטוגלי, המוסיקה שנוצרה ורבעה באמסטרדם לאחר מכן, במאה ה-18, משקפת את הסגנונות המוסיקליים של סביבתה שלה, הבארוק המאוחר והקלאסיקה המוקדמת.

היהודים הפורטוגלים הפכו לפטרוני אמנות חשובים. בסלונים של המשפחות הפורטוגליות העשירות נערכו קונצרטים של אופרות וקנטטות ששמעם יצא למרחוק, ובהם הופיעו האמנים המפורסמים ביותר של התקופה בפני מחזמנים שכללו, דרך קבע, נכבדים ואצילים מקומיים, לא יהודיים, וגם אורחים חשובים מחו"ל. חלק ממשפחות אלה העסיק בשירותו מוסיקאים על בסיס קבוע. ליאופולד מוצרט, שביקר באמסטרדם ב-1766 עם בנו, מציין ביומנו ארבעה יהודים פורטוגליים עשירים וחובבי מוסיקה, אולי בהקשר של הופעה אפשרית של וולפגנג הצעיר בבתייהם. בסביבות 1750 הקימו שמונה מהמשפחות הפורטוגליות החשובות "תיאטרון ספרדי", שבו הושמעו דווקא אופרות וקנטטות צרפתיות. ההופעות ב"תיאטרון הספרדי" היו פרטיות וגברים ביצעו בו את תפקידי הנשים משום ש"קול באישה ערוה". עד מהרה העיב עליו בית אופרה יהודי אחר, תיאטרון בידור ותרבות (*Amusement et Culture*) שהקים זמר יהודי אשכנזי בשם דסאואר ב-1784. הצוות כולו – הזמרים, השחקנים ועשרים ושלושה חברי התזמורת הקבועה – היה על טהרת יהודי אמסטרדם. הרפרטואר כלל אופרות איטלקיות וגרמניות, עם דגש חזק על מוצרט, והלהקה סיירה גם בערים אחרות ופעלה עד 1838.

אלישבע רגבי

המוסיקליות, לרוב כזמרים ונגני נבל או ויהואלה. חנוכה בית הכנסת הגדול, בשבת 'נחמו' 1675, נחוגה במעמד ראש העיר וחברי המועצה לצליליהן של מקהלה ותזמורת. חג הקהילה, שנקבע מאז בשבת 'נחמו', צוין בכל שנה ביצירות שחוברו במיוחד ואשר כללו סולנים, מקהלה וליווי (לפחות של באסו-קונטינואו) והושמעו בבית הכנסת. גם בשמחת תורה התפתחה מסורת מקומית של כמעט-קונצרטים בבית הכנסת, שבהם הושמעו מדי שנה קנטטות מקוריות לכבודם של "חתן תורה" ו"חתן בראשית", רובם פרי עטם של חברי הקהילה. בשמחת תורה 1738, למשל, הושמעה בביצוע בכורה לאל אלים, למילים מקוריות של הרמח"ל ולמוסיקה של המלחין היהודי המקומי אברהם קסרס, שליווה את שני החזנים הסולנים בצ'מבלו. קטעים פופולריים במיוחד מהיצירות החדשות השילו בהדרגה את מרכיביהם "האמנותיים", הרב-קוליים והכליים, והתוספו, כלחנים חד-קוליים "עממיים", למאגר ניגוני התפילה שהושר בפי כלל הקהילה במשך המאות שאחר כך, עד למאה העשרים. יצירה מוסיקלית אמנותית עברית היתה בת לוויה קבועה של החיים היהודיים גם מחוץ לכותלי בית הכנסת: שמחות משפחתיות – בריתות וחתונות – לוו במזמורים וביצירות דרמטיות-מוסיקליות שחוברו במיוחד. כך גם חגיגתן של האגודות והחברות השונות שפעלו בקהילה. המעורבות וההתלהבות המוסיקלית של הקהילה הגיעו לשיא בתחרויות לבחירת חזן חדש, שנערכו בכל פעם שהתפנתה המשרה. בכל שבת, בעונת התחרות, הופיע בבית הכנסת מועמד אחר, לשיפוטם של חברי הקהילה. בין לבין התלהטה מלחמת תעמולה בין חסידי המועמדים השונים, שעד מהרה סחפה את כל הקהילה. הופעות המתחרים משכו קהל רב גם מחוץ לקהילה – אשכנזים, ואפילו נוצרים. לפי פנקס הקהילה, לעתים היה צורך לחסום את בית הכנסת בפני ההמונים הצובאים על הפתחים. על המנצח בתחרות של 1772, למשל, מסופר

מבוסס על Israel Adler, *Musical Life and Traditions of the Portuguese Jewish Community of Amsterdam in the XVIIIth Century*. Jerusalem, The Magnes Press, 1974 (Yuval Monograph Series I).

מוסיקה בקהילה היהודית הפורטוגלית של אמשטרדם

אמשטרדם למרכז עסקים וסחר בינלאומי, שבו שולט השיקול העסקי במקום האמת הדתית המוחלטת, תרמה אף היא ליצירת אווירה סובלנית, מתונה ופתוחה שבה נהנו היהודים מחופש אישי, כלכלי, ופוליטי חסר תקדים באירופה שלפני האמנסיפציה.

הקהילה הפורטוגלית הראשונה נוסדה באמשטרדם ב-1597, ועד מהרה הוקמו שתיים נוספות. השלוש התמזגו ב-1639 לקהילה הפורטוגלית המאוחדת **תלמוד תורה**. במאות ה-17 וה-18 הגיע לעיר זרם גובר והולך של יהודים אשכנזים, אשר הפכו בסופו של דבר לרוב. עם זאת, הקהילה הפורטוגלית שמרה על בכורה תרבותית וכלכלית לפחות עד סוף המאה ה-18. היהודים הישנים החדשים השקיעו עצמם בטיפוח הלשון והתרבות העברית שהשתכחה מהם במשך כמאה שנה של חיים כנוצרים. בבתי ספר (שבהם עתיד היה שפינוזה לבקר) ובישיבות נלמדו, לצד מקרא, גמרא וספרות רבנית, גם דקדוק ושירה עברית. נוסדו אגודות וחברות וולונטריות למטרות קידום לימודי קודש למיניהם, ובבתי הדפוס העבריים שהוקמו ב"ירושלים של הצפון" (אמשטרדם היתה למרכז של טיפוגרפיה עברית) נדפסו חיבורים מאת אנשי הקהילה במגוון רחב מאוד של נושאים, שכלל לצד ספרות רבנית וקבלית גם בלשנות עברית, היסטוריה, אתיקה ושירה.

בכל זאת לא ראו בני הקהילה צורך לוותר על הנכסים התרבותיים שצברו בחייהם הקודמים, כנוצרים. בפורטוגל של המאה ה-16 נחשבה המוסיקה למרכיב מהותי בהכשרתם ועיצובם של אנשי מעלה. היות שהאנוסים השתייכו לא אחת למעמדות חברתיים גבוהים, רבים מהמתיישבים באמשטרדם הביאו עמם הכשרה מוסיקלית נכבדה. פעילות מוסיקלית אינטנסיבית היתה לחלק בלתי נפרד מחיי הקהילה מראשיתה, בקודש ובחול גם יחד. אפילו הרבנים נודעו בכישוריהם המוסיקליים. למשל, יצחק עוזיאל (מת 1622), "חכם" קהילת **נוה שלום** (אחת מ"קהילות האם" הראשונות) מתואר בפנקס הקהילה כ"משורר מפורסם, מוסיקאי מלומד ונגן זריז בנבל". אברהם פריירה, ראש ישיבת **תלמוד אור** באמצע המאה ה-17, מתואר כ"נבלאי מהולל ונעים ומירות מאוד". כמו הרבנים, כך גם שאר אנשי השם בקהילה, סופרים ומשוררים, מלומדים ומכובדים, שתיאוריהם הרשמיים והפחות רשמיים אינם פוסחים על סגולותיהם

מלחינים, מנצחים, ונגנים יהודים היו חזן נפרץ בנוף המוסיקלי של אירופה במאה ה-19. אשר לתקופה שלפני האמנסיפציה, רווחה במשך שנים רבות הסברה שבגטו של המאות ה-17 וה-18 לא התאפשר ליהודים לעסוק באופן משמעותי במוסיקה אמנותית. המלחין סלמונה רוסי והקהילה היהודית של מנטובה, שבה פעל בראשית המאה ה-17, נחשבו יוצאים מן הכלל המעידים על הכלל. כמובן, עשייה מוסיקלית תמיד היתה קיימת בקהילות ישראל, הן בקודש והן בחול. היא אפילו ניזונה מהגישה הרבנית למוסיקה (נתגבשה במאות ה-10-12), אשר התעלמה, ככלל, מה"לשון" המוסיקלית עצמה והתייחסה בעיקר לשימוש שנעשה במוסיקה. למעט טעמי המקרא, שנחשבו "הלכה למשה מסיני" ואין לשנותם, בכל השאר נהגו חזנים ו"עמך" כאחד לאמץ מסביבתם כל מוסיקה שנראתה להם, כל עוד הדבר נעשה לצורך עבודת הקודש, והם נמנעים מ"נגינות של אדם לחברו", כגון שירי אהבה או חשק. עם זאת, פעילות מוסיקלית זאת נתפשה לרוב כחד-קולית (במיוחד החזנות) וכמסורת שבעל פה, העוברת מאב לבן וממורה לתלמידיו. לעומתה, מוסיקה אמנותית באירופה של המאות ה-17 וה-18 נתפשה יותר ויותר כרב-קולית, כוללת מרכיב כלי או "ליווי", וכתובה בתווים שבהם קובעה לה צורה ייחודית ומחייבת כ"יצירה". בעשורים האחרונים נחשפה, לצד המסורת החזנית והעממית, גם פעילות מוסיקלית אמנותית בלתי מבוטלת בקרב יהודי אירופה במאות ה-17 וה-18, בעיקר בקהילות הספרדיות.

אחד המרכזים המוסיקליים המשגשגים ביותר של יהדות אירופה במאות ה-17 וה-18 היתה הקהילה הפורטוגלית של אמשטרדם, שהוקמה על-ידי אנוסים שביקשו לשוב בגלוי ליהדות. משפחות האנוסים הראשונות הגיעו לעיר לקראת סוף המאה ה-16. באותה עת שטף את אירופה הקתולית גל של קנאות כתוצאה מן הקונטרה-רפורמציה, אשר דחק את היהודים עמוק יותר אל תוך הגטו. ארצות השפלה, לעומת זאת, זה עתה השתחררו מעולו של שלטון ספרדי, והפכו ל"איחוד המחוזות" הרופף וכמרפובליקני. תושביהן, פסיפס פלורליסטי של קלוויניסטים, לותרנים, אנאבפטיסטים, מנוניטים, ובני כתות פרוטסטנטיות קטנות יותר (וגם קתולים) קיבל את פליטי הדיכוי הקתולי מפורטוגל כאחים לצרה. הפיכתה של

אסתר — אורטוריה (1774)

ליברטו: הרב יעקב רפאל סראוואל

מוסיקה: כריסטיאנו ג'וזפה לידרטי

הסולניים של אסתר, "אישה ישראלית" מפמלייתה, אחשוורוש, מרדכי, והמן (יש גם הופעה קצרצרה — באורך שתי תיבות — של חרבונה), מקהלה בשלושה קולות, ותזמורת הכוללת כלי קשת, חלילים, אבובים, קרנות ובאסר-קונטינאו. יש להניח, שמסיבות הלכתיות ביצעו זמרים גברים את תפקידי הנשים. מכתבי יד מוסיקליים אחרים של הקהילה ידוע שפעלו בה זמרי סופן ממין זכר.

בעת שלידרטי הלחין את אסתר, היידן כבר כתב את הסימפוניות האמצעיות שלו ומוצרט הגיע לבגרות. לידרטי, לעומתם, ממשיך את הסגנון הקלסי המוקדם שעוצב בין 1720 ל-1750 באיטליה, ושאותו אימץ שם בבחרות. הפתיחה בת שלושת הפרקים מזכירה את הסימפוניות של סמרטיני או פתיחות לאופרות של פרגולזי, ג'וזלי וגאלופי, ואילו התזמורת עדיין כוללת באסר-קונטינאו — שריד מובהק של הבארוק. גם הרציטיביבים, האריות והדואטים מייצגים את "הסגנון הגלאנטי" של הקלסיקה המוקדמת ומתאפיינים בכתיבה הומופוניית עם דגש על מלודיה דומיננטית ברורה, משפטים מוסיקליים בעלי מבנה סדיר ו"סגור", פשטות יחסית של ההרמוניה, וניגודים דרמטיים בין חטיבות מובדלות.

אסתר של לידרטי נמשכת יותר משעתיים. בהשוואה, אורכן של יצירות עבריות אחרות מן הרפרטואר של הקהילה באמשטרדם במאה ה-18 המוכרות כיום אינו עולה על כשתיים-עשרה דקות. באורכה ובהרכבה כאחת, אסתר היא היצירה הנרחבת ביותר של מוסיקה עברית אמנותית מהמאות ה-17 וה-18 שהתגלתה עד כה.

אלישבע רגבי

האורטוריה אסתר מאת לידרטי התגלתה ב-1998 בספרייה של אוניברסיטת קיימברידג', בכתבייד הנושא את התאריך 1774, זוהתה בוודאות על-ידי פרופ' ישראל אדלר מהאוניברסיטה העברית בירושלים. עד אז לא היה ידוע דבר קיומה של היצירה. רק הליברטו **תשועת ישראל על ידי אסתר**, פרי עטו של הרב יעקב רפאל סראוואל (Saravall), היה מוכר משני עותקים המצויים בספריית "עץ חיים" של הקהילה הפורטוגלית באמשטרדם, שניהם כנראה בכתב יד של דוד פרנקו מנדס, מזכיר והיסטוריון של הקהילה ומשורר פורה בזכות עצמו, שככל הנראה הזמין את היצירה. בשער אחד הליברטי מצוין שהיצירה היא אורטוריה, או "דרמת קודש" שנועדה לביצוע "למוסיקה של סיניור הנדל". ואכן, הליברטו הוא עיבוד עברי של התמליל האנגלי אשר שימש את הנדל באורטוריה אסתר (1718/1732), ואשר מיוחס לאלכסנדר פופ ו/או ג'ון ארבותנוט בהתבסס על הדרמה הצרפתית המקורית של ראסין.

הרב סראוואל (? - 1707), רב במנטובה ובוונציה ומחבר הליברטו, נודע בנטייתו המוסיקליות. במסמך משנת 1757 הוא פונה לפרנסי גטו מנטובה, ימים אחדים לפני פורים, בבקשה להרשות לתלמידיו "המסתופפים בצל קורתו" להעלות בפורים מעין אופרה המבוססת על סיפור מקראי ("דוגמת אופירה בלעז לקוחה מכתבי הקודש"). הרשות ניתנה, בתנאי שלא יהיו גויים באירוע "רק המנגן והתופר וחוף מאלה זר לא יקרב אליהם". הליברטו של הרב סראוואל מתבסס על הגרסה השנייה של האורטוריה של הנדל (1732), אולם מדובר בעיבוד חופשי למדי, עם השמטות ותוספות.

לא ידוע על ביצוע אסתר של הנדל בעברית במאה ה-18, באמשטרדם או במקום אחר. גם אין עדות ישירה לביצוע האורטוריה לפי המוסיקה מאת לידרטי. עם זאת, הרקע ההיסטורי-המוסיקלי הכללי ומקומו המרכזי של לידרטי ברפרטואר האמנותי של הקהילה הפורטוגלית באמשטרדם הופכים ביצוע כזה לכמעט ודאי.

האורטוריה אסתר נחלקת לשלוש מערכות, ובכל מערכה שלוש או ארבע תמונות. היא כתובה לקולותיהם

על-פי תיעוד שהתקבל מאת ישראל אדלר

כריסטיאנו ג'וזפה לידרטי

לידרטי נולד בווינה ב-1730 למשפחה ממוצא איטלקי, התחנך אצל הישועים, ומאוחר יותר למד משפטים ופילוסופיה באוניברסיטת וינה. בילדותו למד צ'מבלו ונבל, אולם בהלחנה היה אוטוידקט, למרות שדודו, ג'וזפה בונו (Bonno), היה "קפלמייסטר" (מוסיקאי ראשי) של הארמון הקיסרי. כדי לתקן "דילטנטיות" מסוימת שזוהתה ביצירתו, הפנה אותו הדוד ללימוד התיאורטיקנים הקלסיים, ובהיותו כבן 21 יצא לידרטי לאיטליה, להשלים את לימודיו אצל ג'וזמלי. התכנית לא התממשה כצפוי, ולאחר שהות בוונציה ובפירנצה, ועוד חמש שנים כמורה למוסיקה ומלחין בקרטונה, התמנה לידרטי לנגן בקפלה של "אבירי סנטו סטפנו" בפיוזה, משרה שבה החזיק למעלה מעשרים שנה. בין לבין התקבל ל"אקדמיות הפילהרמוניות" היוקרתיות של בולוניה ומודנה. על-פי עדותו שלו, בצעירותו טיפח לידרטי את "הסגנון הנשגב והפוגאלי", אולם מאוחר יותר נטש אותו לטובת "הסגנון הגלאנטי" שהתפתח אז באיטליה. סגנון זה, המייחד את התקופה הקלסית המוקדמת, פשוט וישיר, שבו למלודיה חשיבות ראשונה במעלה. תאריך מותו של לידרטי אינו ידוע, אך יצירתו האחרונה המוכרת היא משנת 1793.

לידרטי היה אחד משני המלחינים העיקריים שהטביעו חותמם על הרפרטואר האמנותי של הקהילה הפורטוגלית באמשטרדם (השני היה בן הקהילה, אברהם קטרס). שמו של לידרטי מופיע לראשונה ברישומי הקהילה בסביבות 1770. עד לגילוי אסתר, יצירותיו העבריות הידועות כללו את הקנטטות הסולניות **בואי בשלום וכל הנשמה**, הדואו **המשיח אלמים**, והיצירות המקהלתיות **נורא אלהים ובפי ישירים**, שהפרטיטורות שלהן נשתמרו בספריית עץ חיים של הקהילה הפורטוגלית. אורכן של היצירות הנ"ל נע בין שתיים לשש דקות כל אחת. רישומי הקהילה מציינים יצירות עבריות נוספות פרי עטו, שהוזמנו עבור התחרויות תולדות "הקשר היהודי" של לידרטי עדיין לוטים בערפל, אולם הדבר אינו מפחית מהפופולריות המתמשכת של יצירותיו בקרב היהודים הפורטוגלים של אמשטרדם. ניגוני תפילה לא מעטים, שהיו שגורים בפי חברי הקהילה עד למאה העשרים, אינם אלא קטעים מיצירותיו של לידרטי שהשילו את הלבוש "האמנותי", רב-קולי וכלי, ואומצו על ידי כלל הקהילה כלחנים חד-קוליים "עממיים".

אלישבע רגבי

על-פי תיעוד שהתקבל מאת ישראל אדלר

תמצית העלילה

מערכה ראשונה – תמונות I-IV (מס' 2-9)

תמונה I: נפתחת באווירה פסטורלית ושלווה: דונה ישראלית (אשה עבריה) מתפללת שלבב אסתר ינוח ושהמלאכים ישמרו עליה (מס' 2). אסתר, המלכה, שרה שיר שבח לאל ודוחה את המשיכה ללבוש בגדי פאר ומלכות כי "הבל הם לפני אל רם" (מס' 3).

תמונה II: הסתייגות הססנית של חרבונה מן המזימה להשמיד את עם ישראל נדחית בתקיפות על-ידי המן, הנחוש בדעתו לשפוך את דם כל היהודים, "זקן, בחור, נשים וטף" (מס' 4). מקהלת הפרסים מצטרפת בהתלהבות למזימת הטבח של המן ביהודים (מס' 5).

תמונה III: האווירה הפסטורלית חוזרת: דונה ישראלית מביעה את ביטחונה בגאולת עם ישראל ובשיבת ציון (מס' 6). המקהלה פוצחת בשיר שבח והודיה לאל (מס' 7).

תמונה IV: העלילה חוזרת בבקיע תנועת מטוטלת לאווירה הדרמטית. מרדכי זועק על המן המשחית אשר מיהר לשפוך דם כנחר (מס' 8). המקהלה מסיימת את המערכה בקינה על מר גורלו של בית ישראל (מס' 9).

מערכה שנייה – תמונות I-IV (מס' 10-18)

תמונה I: המקהלה חוזה לעם ישראל את היום שייהפך להם מיגון לשמחה ומסבל ליום טוב ואת היום אשר בו יוכל להינקם מאויביהם (מס' 10).

תמונה II: נפתחת בדו־שיח בין אסתר לבין מרדכי. אסתר מוצאת את מרדכי לבוש שק ואפר, דואב וזועק זעקה גדולה ומרה, והוא מגלה לה את מזימת המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ביום אחד. הוא מצווה עליה לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה (מס' 11-12). אסתר נכונה לסכן את נפשה, ומתחננת לאל: "חוסה נא על ישראל..." (מס' 13).

תמונה III: אסתר מתעלפת בהתקרבה אל המלך אחשורוש, תמונה הידועה מציורי אמנים רבים (מס' 14). האריה הבאה היא הימנן ליופיה של אסתר מפי אחשורוש, המצליח להפיג את חרדתה של אסתר (מס' 15). אסתר מזמינה אותו לסעוד עמה, בלוויית המן, ובין המלך לאסתר מתפתח דו־שיח של אהבה בלשון שיר השירים (מס' 16).

תמונה IV: דונה ישראלית ואחריה המקהלה קוראות דרור לדמיון ומסיימות את המערכה בשירה על מפגש האוהבים בחדר המלכה (מס' 17-18).

מערכה שלישית – תמונות I-III (מס' 19-28)

תמונה I: מרדכי והמקהלה קוראים אל "אל הכבוד אדיר ונאור" להשיב גמול על כל אויבי ישראל ולהינקם מהם (מס' 19-20).

תמונה II: מופיעים אסתר, אחשורוש, המן והמקהלה, והדרמה מתעצמת. אסתר, בדו־שיח מתמשך עם אחשורוש, מתחננת אל המלך "להשיב את הפתגם", הוא קתב הגזרות, ולהעביר את רעת המן ומחשבתו אשר חשב על היהודים. היא מזכירה לו שמרדכי, אשר חשף את הקשר לשלוח יד במלך, עומד עתה להישמד ביד המן צורר היהודים. אחשורוש נשבע שלהמן אין מפלט (מס' 21-22). המן מבקש על נפשו (מס' 23) ואסתר מסרבת לשמוע אל דברי החנופה ודוחה אותו בתוקף (מס' 24). המלך קורא לאנשי סודו לתפוס את המן ולתלות אותו על העץ, ומצווה לעשות יקר וגדולה למרדכי (מס' 25). המקהלה מצטרפת ושרה: "צדקתו תכון לעד" (מס' 26). המן מבכה את מר גורלו: "פתאום נפלתי ממרום...נצחי גם תוחלתי חדל..." (מס' 27).

תמונה III: מקהלת הסיום חותמת את האורטוריו בשמחה וששון: זה אחר זה פרצחים הסולנים בשיר ומצטרפים לבסוף אל זמרת המקהלה וכולם שרים ביחד: "מי כה' ... הללויה" (מס' 28).

תכנית

[1] פתיחה

אלגרו קון ספיריטו – אנדנטינו – פרסטו

[9-2] מערכה ראשונה

[7-6] תמונה III: דונה ישראלית ומקהלה
[6] דונה ישראלית: גילי ציון (רצי"ט); עורו נבל (אריה). [7]
מקהלה: שירו לאלהים.

[9-8] תמונה IV: מרדכי ומקהלה
[8] מרדכי: על שבר בת עמי (רצי"ט); אשמע קול חבל
ומצוקה (רצי"ט); ירדן ירדן לאט נרגן (אריה). [9]
מקהלה: בית ישראל ספרו.

[3-2] תמונה I: דונה ישראלית ואסתר
[2] דונה ישראלית: דומו לכם גלים (רצי"ט); מלאכים אל
תרפו לָהּ (אריה). [3] אסתר: מלך כל-מלך (רצי"ט); למה זה
לבי נחפו (אריה).

[5-4] תמונה II: חרבונה, המן ומקהלת הפרסים
[4] חרבונה והמן: טוב כי תציל (רצי"ט); המן: משורש עד
ענף הצמת (אריה). [5] מקהלה: כדבר המן נחוץ.

הפסקה

[18-10] מערכה שנייה

[16-14] תמונה III: אחשורוש ואסתר
[14] אחשורוש ואסתר: מי זה יויד (רצי"ט); אסתר
ואחשורוש: ממות מי נפשי חלץ (דואט). [15] אחשורוש:
מלכה יפה (אריה). [16] אסתר: אם טוב למלך (רצי"ט);
אסתר ואחשורוש: שם אתן לך את כל דודי (דואט).

[18-17] תמונה IV: דונה ישראלית ומקהלה
[17] דונה ישראלית: פניו יצהילו (רצי"ט). [18] מקהלה:
ממרום חן לה שלח.

[10] תמונה I: מקהלה: אנשי רשע לבלי חק.

[13-11] תמונה II: אסתר ומרדכי
[11] אסתר ומרדכי: למה פניך נועמים (רצי"ט).
[12] מרדכי: לבשי עז (אריה). [13] אסתר: לכן אשא נפשי
על כף (רצי"ט); חוסה נא על ישראל (אריה).

חסדך שחרתי המלכה (אריה). [24] אסתר: זד יהיר ממני
הרף (אריה). [25] אחשורוש: אנשי סודי תפסו המן (רצי"ט);
הון ועושר הוא יקנה (אריה). [26] מקהלה: כס המלך הוא
סעד. [27] המן: חולי גאות שולל ערום (אריה).

[28] תמונה III: פינאלה: מיד חזק פדנו אל.

[28-19] מערכה שלישית

[20-19] תמונה I: מרדכי ומקהלה
[19] מרדכי: אל הכבוד (רצי"ט). [20] מקהלה: הוא קם הוא
קם.

[27-21] תמונה II: אסתר, אחשורוש, המן ומקהלה
[21] אחשורוש ואסתר: עוד אסתר מה לך לשאל (דואט).
[22] אסתר ואחשורוש: השב את הפתגם (רצי"ט). [23] המן:

האוניברסיטה העברית בירושלים • מרכז לחקר המוסיקה היהודית
פסטיבל ישראל ירושלים • "קול ישראל" – רשות השידור

קונצרט חגיגי – ביצוע בכורה עולמי

אורטוריו אסתר

תשועת ישראל על ידי אסתר

ליברטו מאת הרב יעקב רפאל סראוואל
מוסיקה מאת כריסטיאנו ג'וזפה לידרטי

יום רביעי, 31 במאי 2000, בשעה 20:30
אולם הנרי קראון, תיאטרון ירושלים

יום שלישי, 30 במאי 2000 בשעה 20:30
אולם עצמאות-מקסיקו, הר הצופים

המשתתפים

אנדריאס פוסט, טנור מרדכי
דוד זבה, בריטון המן
עמנואל הלפרין כרוז

עדי אבן-אור, סופראן אסתר
חן רייס, סופרן דונה ישראליטה
אלכסנדר קיימבאכר, טנור אחשוורוש

תזמורת הבארוק ירושלים, דוד שמר, מנהל מוסיקלי
מקהלת "קולגיום תל אביב", אבנר איתי, מנהל מוסיקלי
זמרים ממקהלת "מורן", נעמי פארן, מנהלת מוסיקלית

מנצח: אבנר איתי

חשיפת המקורות, מחקר ועריכת הפרטיטורה: ישראל אדלר בסיוע דוד קליון

הכנת תפקידים לביצוע: קורט פאגס • בימוי: יצחק בן-אבו

בחסותם ובתמיכתם של קונסטנס והרווי מ' קרוגר • מריון ואלני ויזל
בסיועם של משרד המדע, התרבות והספורט, המחלקה לתרבות ואמנות • יד הנדיב • קרן לזכרם של טוני ונח גרינברג •
קרן וינבר • ועדת אירועי יובל ה-75 של האוניברסיטה העברית בירושלים •
בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי • שגרירות אוסטריה, שירותי התרבות